

Ljubljanski

ZVON.

LETO
IV.

ZVEZEK
2.

1884.

Vsebina 2. zvezka:

	Str.
1. J. Stritar: Sirota. Balada	65
2. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest (Dalje)	66
3. Dr. J. Vošnjak: Na Silvestrov večer 1883. leta I.—II.	75
4. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 19	79
5. Fr. Šuklje: Marija Antoinetta	83
6. Dr. Fr. J. Celestin: Žensko vprašanje.	89
7. L. Pesjakova: Proti severju! Pesen	93
8. S. Rutar: Bolška soteska	93
9. A. Funtek: Dva cveta. Pesen	97
10. D. M. Obalovič: Narodne stvari. II. Vedomec	97
11. A. Fekonja: Trubar, župnik v Loki, ne v Logu	98
12. A. A. P.: Giácomo. Noveleta	100
13. K. Štrekelj: Novejši pisatelji ruski. II. Turgénev	106
14. Književna poročila:	
III. K. Štrekelj: Nove hipoteze o glagolici in cirilici (Konec)	110
IV. in V. Fr. V.: Jezičnik	113 in 114
15. D. Fajgelj: Nove muzikalije	117
16. Slovenski glasnik	120

Čestiti gg. naročniki so z denašnjim zvezkom prejeli **nove adresne številke**. Prosimo jih lepo, da se jih blagovolijo posluževati pri naročevanju, pri reklamacijah in sploh pri vsem dopisovanju naši administraciji.

Ljubljanskim gg. naročnikom pošljemo v začetku meseca februarja naročilne liste na dom, a nihče ne plačuj naročnine brez pisanega potrdila.

Nekateri naročniki so nam poslali samo po 4 gld. naročnine. Vse te gospode opozarjamo, da naš list stoji po **4 gld. 60 kr.** za celo leto.

NAZNANILO.

Platnice za vse tečaje „Ljubljanskega Zvona“ se po 75 kr. izvod dobivajo pri podpisnem v sledečih barvah: češnjevo-rudeče, ognjeno-rudeče, temno in svetlo-zeleno, temno in svetlo-modre.

Ivan Bonač,

knjigovez, Ljubljana, Poljanska cesta 10.

Ljubljanski

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelj:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO IV.

Y LJUBLJANI, 1. FEBRUARIJA 1884.

ŠTEV. 2.

S i r o t a.

Lepa noč! Z vedrine luna sije
Z blede lučjo po ravni sneženi;
Križi se blesté v svetlobi njeni,
Oster sever po grobovih brije.

Mesta šum se čuje iz daljave,
Vóz ropót po kamenéni cesti;
Vse žíví, vse giblje se po mesti,
Mirna tu so srca, mirne glave.

Káj se plazi tam, plahó se bliža?
Je li duh, po noči brez pokoja? —
Kam, prikazen, pot nemirna tvoja? —
Zgrudi se na grob, na grob brez križa.

Medlo lice lune svit obseva
Deklici nejakega telesa;
Hud jej šibke ude mraz pretresa,
Ki skopó obleka jih odeva.

Trudna jej glavica omahuje,
Kakor makov cvet oparjen vene;
Grob otipljejo ročice njene,
V tiho noč sirota beseduje:

„Mati, čujte me v globoki jami,
Kam drugam bi mogla pribežati?
K sebi me vzemite, ljuba mati,
Trudna sem tako! naj spavam z vami

Dokler mogla, tiho sem trpela;
Preklinanja, pretepanja, glada,
Vsega dosti sem užila mlada,
Kar komú življenje bridko dela.

Zdaj ne morem več! Z očetom druga
Biva — mati jej ne morem reči:
Nje besede meni goli meči,
Strela nje pogled, nje dih je kuga.

Ž njo zdaj tudi oče me sovraži,
On začné, ko več ne more ona;
Sad nesvet, nesvetega zakona!
Da živim, to njo in njega draži.

Kje pomoči iščem naj sirota,
Kje počitka najdi trudna glava?
Svet mi ves neskončna je puščava,
S trnjem so posuta vsa mi pota.

Vi jedino ste zavetje moje,
Mati, vi jedino tolažilo!
Oh, vzemite k sebi pod gomilo
Bolno, zapuščeno dete svoje!“

Zadnji dih se zadnjo jej besedo
Sever vzame, ki po grobih brije.
Lepa noč! Z vedrine luna sije
Na siroto mrtvo z lučjo blede.

J. Stritar.

Mrtva srca.

Povest.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Tretje poglavje.

Čito sam u starih knjiga',
Da je žena prava napast
I naj ljuča svetom briga,
Što mužkarca može zapast:
Stvor prevejan, pecav, mitljiv,
Srčcem varav, licem blag,
Lukav, lažan, nenasiljiv,
Riečju: da je žena vrag.

A. Šenoa.

Lesovėj Bogomir je prebral. Čudne misli mu rojijo po mladi duši. —

Lepa cvetlica si, materina ljubezen! Kadar je srce prazno in pusto, kadar je duša potrta in od blagih čutov zapuščena, tedaj se zateče vselej k tebi, uzorna ljubezen! In ti jo napolniš z nebeškimi darovi in kakor mavrica zlata se razpneš čez njo. Ali kdor te ne pozna, temu je hotel Bog hudo že pri zibeli, in peklenkim erinjam je prišel v žrtev!

To je občutil tedaj Bogomir Lesovėj in neskončna grenkoba se mu je polastila srca. Otemnil je zrak okrog njega, in ko je pogled obrnil na zeleni log, zdelo se mu je vse mrtvo in brez življenja. Dolgo časa je sedel na mestu in čutil, da je v malo trenutkih postal starejši za mnogo, mnogo let. Kaj je vedel do sedaj o življenji? Ali to življenje mu je položilo sedaj v prvič železno svojo pest na mlado ramo!

Mehko srce, dobro srce je imel Bogomir Lesovėj in narava je pritiskala v to srce svoje pečate in vsak vtisk je imel svoje vplive. Ni torej čudo, da ga je prvi pogled v to zmes, ki jej pravimo življenje, skoraj po polnem omamil.

Tedaj, ko se mi seznanjamo ž njim v tej povesti, imel je kakih trideset let. Živel je dosedaj v tujini in le svojemu očetu, kate-rega je neizmerno ljubil. Ko je preteklo pol leta po smrti očetovi in

se je žalost o grenki izgubi v sinovi duši nekoliko pomirila, pričel je preiskavati očetno zapuščino. Razvnelo ga je pismo, ki se je z zavitkom družih listin v tej zapuščini nahajalo.

V pismu pa mu je bilo rečeno, naj gre v svoj rojstni kraj, kjer bode zvedel zgodovino svojega očeta — zgodovino mrtvega srca. Prošnja je tudi bila izrečena, da bi priloženi zavitek prebral še le tedaj, ko ga v prvič obdajajo sape rojstnega pogorja, da bode toliko bolj občutil — koliko je trpel oče njegov!

In tako je prišel v domače kraje. Tu je stal sam in strasti so se borile po njem. Med branjem se mu je bilo pōrosilo oko in sedaj je krčil pesti in grozil se človeku, ki je prouzročil toliko gorja.

„Kakor blisk udarim med stare mu dneve!“ reče, „in če ima le kolikaj sreče še, mora jo izgubiti in osamljen, kot zadnji jesenski list pasti v samotni grob!“

Moral je dalje. Čas je bil med tem potekel in že se je bližalo solnce k vrhovom. Dolge sence so se bile naredile od dreves čez cesto, po kateri urno odkoraka.

Vtopi se v svoje misli. Prebude ga koraki, in ni čudo, ker to so bili težki, trdi koraki.

Za njim pride, ali bolje rečeno, prisopiha mož, kateremu je morala biti precej težavna ta pot po trdi cesti. Mož nosi na hrbtu obširen meh in pod to pezo počasi premika stopala.

Pri Bogomiru obstane in se opre na debelo grčavo palico.

„Pa malo postojiva, no,“ reče dobrovoljno, „pa malo pogledjva, no, in se odpočijva!“

In obriše si potno čelo, ter hladnokrvno povpraša dalje:

„Kam pa greste? glejte, rad bi vedel!“

„Na Višavo.“

„Aha! Na Višavo!“

Potem dijalog za nekaj časa zastane. Bogomir molči, le-tá z mehóm pa govori polu glasno sam s seboj:

„Hudirja! Bog ve, če bi mi jemal v zlò, ako mu dam tobaka, da si ga nabaše. Ej, na vse zadnje še pipe nima, je nima, dejal bi!“

„Kam pa Vi greste?“ vpraša Bogomir, ko konča óni svoj samogovor.

„Na Nižavo! To se pravi ne v grad, ampak v vas, na Nižavo!“

„Ali ste znani na Višavi?“

„Nekoliko že, bi menil.“

Ko Bogomir umolkne, še vpraša:

„Pa niste od todi, bi dejal, Vas nisem še videl!“

„Nisem,“ odgovori le-tá kratko.

„Aha! niste!“

In zopet molče korakata kvišku. Tu pa se pot nekoliko zavije in tik ceste se odpre dolinica, kakor se večkrat nahaja v gričevjih. Na prijazni trati je rastlo nekoliko starodavnih bukev in tedaj delalo dolgo senco z vrhovi. Nekje više pa je izviral studenec, tekel skozi tratino in potem v jarek pod cesto. Bil je to prijazen kotichek in ta častita drevesa so kar vabila v svojo senco!

Bogomir Lesověj postoji. Tudi óni z mehom stori tako, ali nekako s strahom, ter naredi z okornimi svojimi prsti velik križ čez čelo in prsi. —

„Če bi šel po noči tu mimo“, reče, „povem vam, da bi šel z grozo tu mimo!“

„Kako, da?“ vpraša Bogomir.

„Kako, da? To vam povem in rečem, da na tem kraji ni vse, kakor bi moralo biti!“

In ideta dalje.

„Vidite“, pripoveduje, „to je bilo tistega leta, ko sem bil prišel od vojakov in je tam na Višavi gospodaril še gospod Vid.“

„Gospod Vid!“

„Da, gospod Vid, vam rečem, s tisto črno brado in svetlimi očmi in s tisto drobno žensko, ki je bila njegova žena. Tisti Vid, pravim vam, kateri je imel v svojem hlevu po deset jarmov volov!“

„In kaj se je zgodilo potem?“

„Potem“, pravi le-tá, „potem pa malo dobrega. Z ónim z Nižave sta prišla v prepir. Gospod Ernest smo mu dejali in mu še pravimo. Pa če ga sedaj pogledate, pa ga ne poznate več, ták je sedaj. Nekdaj pa je bil ták, da je ženstvo, gosposko in kmetsko, vse gledalo za njim. Ali sedaj je prišla starost in starost je huda reč!“

„Huda reč!“ pritrđi Bogomir.

„Huda reč, pa gotovo! In poglejte, tako se je bilo naredilo, da je óni z Nižave zahajal k temu na Višavo. Ljudje pa so dejali, da zahaja k njegovi ženi na Višavo. Ali naj je bilo, kakor že hoče, necega jutra smo govorili po vasi, da je gospod Vid zapustil Višavo, ženo in vse. In zdaj-le pa vam bom nekaj pametnega povedal!“

Obstane in pogleda našega znanca takisto strašno modro, kakor je kmetska navada.

„Vidite, če človek zapusti tako svoje lepo posestvo, svoje vinograde, svoje gozde in svojih deset jarmov volov, rečem vam, da to mora nekaj biti! Ali o tem ne govoriva! Reč se je pomečkala, gospodje

v farovži niso radi videli, da bi se o njej mnogo govorilo. Gospôda na Nižavi pa tudi ne!“

„Povem vam naj še to, da se je dve leti potem, ali pa še pozneje, oženil gospod Ernest na Nižavi. Tam doli v Lukovci, tistega bogatega vinokupca, Sodarjevo sorodnico, lepo žensko si je bil vzel, ter jo pripeljal na Nižavo. Poročil pa se je tu doli, v cerkvi v Rakovci, pri vodi, tu spodaj. In takrat nam je bil lep dan in mnogo vina se je popilo! Mnogo vina v Rakovci, kakor tudi potem na Nižavi!“

„Kar je nas mladega ljudstva bilo tedaj na Nižavi, drlo je vse v Rakovec, da bi gledalo imenitno tisto poroko. Še le popoludne smo se vračali in pred nami so se peljale kočije, vam rečem, kočije samih gospodskih svatov. Mi pa smo šli za njimi, ter bili prav hudo veseli. In v prvem vozu sta sedela ženin in nevesta. Vozovi oddrdrajo po cesti, mi pa zavijemo na peš-pot poleg ceste. In glejte, pridemo ravno tam doli, kjer se cesta zavije, do tiste tratine in tistega bukovja. Tam pod starim drevesom, ki stoji nekoliko streljajev od ceste, najdemo gospo z Višave, v krvi ležečo na tleh in nezavedno. Na deblo je bil naslonjen mladi obraz in oči je zatisnila. Poleg nje pa je ležal takšen mnogoceven samokres in od nje je tekel studenec same rudeče krvi.“

„Ali za tistega časa, vam povem, je ta-le tratina zapuščena. Nekdaj smo tu vaški otroci imeli svoje igre — ali zatem ga ne spravite otročaja tu sem, da bi se mu ne ščetinili lasje na glavi. Bog ve, kaj jej je bilo, da si je sama pomogla na óni svet? Ali jaz toliko rečem, da človek ták je revež! In kadar grem todi mimo, naredim križ, da bi ga jej Bog vštel v njeno zasluženje! V njeno zasluženje!“ —

„V njeno zasluženje!“ govori Bogomir tiho za njim.

Njegov spremljevalec, končavši svoje pripovedovanje, zavije na stezo, katera je držala s ceste v grmovje.

„Tu je bližnica na Nižavo! Vi pa, gredoč na Višavo, morate že po cesti dalje!“

In odide. Bogomir pa obstane na mestu. In ta strašna tragedija, katero mu je priprosti jezik lahkotno pripovedoval, stopila mu je bila pred dušo z vso grozo in strahom. Kako se mu je bil danes odkril ta svet! V malo trenutkih tako grozno odkril!

Gre dalje, kvišku po cesti. Ko dospe k vrhu, ozre se nazaj po poti, po kateri je bil prišel. Gozdovje se razprostira na okrog in precej globoko v dolini vije se reka.

Pred njim je širna ravnina in daleč tja proti večernemu pogorju se razkrije bogato pólje. Sredi polja pa mesto — Lukovec. Tu ravno pred nogami leži mu bolj gosposko poslopje, tam pa vas in tik nje

drugo, graščini jednako zidovje. Brez dvojbe Višava in ondu Nižava! Vmes je kostańjev gozd in mimo vasi teče potok, ki se ravno v sredi med Višavo in Nižavo steka v malo jezerce. To se blesketa izmed zele-nega drevja kot živo srebro. Po vršini plavajo race in gosí kar v tolpah, ki sedaj pa sedaj zaganjajo neharmonično svoje čebljanje. Lep razgled je to.

Cesta se zavije navzdol. Počasi se spusti Bogomir po njej. Kmalu pride do mesta, kjer vodi širok kolovoz proti Višavi. Po njem dospe do nje in tu je poslopje, v katerem se je rodil! —

Poslopje bolj starikasto, z deskami krito in s precej visokimi okni. Prostorno dvorišče je obdano na obeh straneh s hlevi in kleti. Pred hlevi pa se raztezata dva kupa, velikanska kupa gnoja. Piščeta, race in gosí brbrajo po gnoji in ko naš znanec pristopi, se boječe s krikom razpršijo. Petelinje pa glasno zakokodakajo in tam nekje se zaleti velik pes ob verigi, pogleda proti nebu in zalaja iz vsega grla. Pri hlevskih vratih pogleda hlapec radovedno na dan, za njim pa še radovednejša dekla s posodo belega, penastega mleka, katerega si je bila ravno namolzla. In opazovala sta prišlega z največjo radovednostjo; pes pa je otrezal z verigo in kuretina je čebljala.

Bogomir pristopi in ravno pri veži se sreča s človekom, katerega je šum izklical na dvor. Star mož je to, belih las in upognenega telesa.

„Ali ste Vi gospodar tu?“ vpraša Bogomir.

„V varstvo mi je dano vse,“ odgovori trudno, „že dolgo časa tu služim, prav dolgo časa, in sedaj varujem vse!“

„Jaz bom danes tu prenočil, in morda še kdaj!“

„Tu prenočili, moj Bog!“

In starec maje z glavo.

„Pa čemu ne greste tja na Nižavo, tam imajo več prostora, gosposke postelje. In gosposko družbo tudi dobite!“

„Čemu, da ne? Takoj Vam povem! Ker sem tu na svojem in ni mi treba iskati tuje postelje!“

„Na svojem!“ in staremu možu se odpro usta. „Na svojem! Saj sem vedel! Vidov sin! Vidov sin!“

Živahno pristopi k Bogomiru.

„Oči imam slabe! Vidov sin! pravim, ves kakor Vid! Te svetle oči! Ves kakor Vid!“

„Hvaljen bodi Bog!“ pravi še, „naj ne pride hudo z Vami pod to streho! Hvaljen bodi Bog!“

Prekoračita vežin prag.

„Vidov sin!“ govori starec sam s seboj, „Vidov sin! Saj sem vedel, da bo prišel, da bo prišel jedenkrat!“

Pelje ga v prvo in jedino nadstropje ter odpre vrata v sobano.

Tu notri je temačno, ker zunaj je padal mrak na zemljo. Starec pripravi luč, ter jo s tresočo se roko postavi na mizo. Bogomir sede na stol.

Starec pa stoji sklonjen pred njim. Zagleda se v črte njegovega obraza. Pri sebi pa memra: „Vidov sin! Gregorjev vnuk! Saj sem vedel, da pride. Tisti široko razrasteni zimzelen je padel s strehe pri hlevu in vedel nisem, kaj je pomenilo. In pomenilo je, da Gregorjev vnuk pride! In prišel je!“

„Danes sem truden in spal bi rad.“

„Posteljo takoj pripravim.“

In starec odide. Tisto noč je Bogomir Lesovėj po dolgem času zopet spal pod streho očetne hiše. Kake podobe so mu v sanjah vstajale pred dušo, ne vemo. Ali gotovo ne prevesele.

Četrto poglavje.

Glej, on je krivico včinił,
Zlo rodil, in žalost samo,
Kopal je in skopal jamo,
Ali sam bo v njej poginil.

M. Valjavec.

Zgodaj se prebudi Bogomir Lesovėj drugo jutro. Vstane. A čuti se potrtega na duši in telesu. Boli ga glava, kakor da je celo noč prečul. Odpre okno. Debela megla pokriva okolico in od dreves kapa, kakor v dežji. Takoj, še danes hoče odriniti! Čemu tudi bivati v krajih, kjer mu poganjajo samo tožni spomini. Kaj početi? Pregledati vender hoče, kaj skriva ta Višava v sebi. Preiskuje tedaj opravo po sobah, podobe po stenah. Odpira zaboje, predala, a nikjer ničesar! Vse je prazno in vse pričuje, da že dolgo časa ni prebivalo v teh prostorih človeško bitje. Nikjer reči, ki bi ga zanimala. Pri oknu opazi pajčevino. Pristopi, da bi jo odstranil. Ali tu na steni visi podobica v okviru, katerega zlato je že davno odpalo. Očisti jo od prahu in prikaže se v olji slikana podoba drobne, mlade ženske. Bleda, koketno nagnena glavica je razodevala nekaj boleznega, poželjivega. Ta vtis so še povisevale oči, ki so Bogomiru zrle nasproti! Obide ga zavest, da je moral te oči že videti nekje. Ali kje? Odstopi od okna in preišlje in preišlje. Pa brez uspeha. Tedaj dvigne pogled. Nasproti visi mu zrkalo, in ostro se črta njegova podoba v njem. Mraz pretresa mu ude. Sedaj je spoznal te oči! Saj so mu z mrtvega stekla gledale nasproti! Njegove oči! V rokañ je imel podobo — svoje matere!

Ječaje sede na stol, ali podoba mu odpade, da se jej okvir v kosce razleti. Z roko si pokrije obraz. Dolgo časa je sedel tako, in z nova je bojeval boje, v katerih je že včeraj omagoval. Prešine ga misel, da mora na Nižavo.

„Videti moram tega človeka! Opravičiti se mi mora!“ Ta misel dá mu novega življenja. Tedaj se odpro vrata, in starec, ki ga že poznamo, pomoli sivo svojo glavo v sobo, ter vpraša Bogomira, če hoče kaj jesti. Odgovor, da mladi gospodar ničesar jesti neče, mu nikakor ni po volji. Govori nekaj o stari mesenini, ki je spravljena po shrambah na Višavi. Ali mlademu gospodu se srce ne omeči.

„Kako Vam je ime?“ vpraša skoraj osorno.

„Jarnej, če se Vam ne zamerim, Jarnej sem.“

„Dobro.“

Odravi se s sobe. Med tem se je bilo napravilo krasno jutro. Ko stopi na dvorišče, sije solnce, in samo tu in tam se kažejo še meglene proge. Pri mizi pred vežo sedi družina. Bogomir jo pozdravi ter gre mimo, ko vidi, da nerodno snemajo hlapci klobuke z glav. Danes še ni imel veselja, seznaniti se z ljudstvom.

„Naj kdo upreže in pripelje moje reči z Grčave,“ ukaže Jarneju.

„Se vé, se vé“, oveseli se starec, „in potem ostanete nekaj časa pri nas! Hvaljen bodi Bog!“

„In opoludne?“ vpraša, videč, da se hoče gospodar brez besede odpraviti.

„Opoludne pridem domov!“

„Domov! ej! hej! domov! In kaj naj se skuha? Ali kaj težkega, ali kaj lahkega? Kaj bi vi rekli, če se skuhamo ajdovi žganci? In mastno mleko na nje!“

„Meni je dobro vse!“

„Ajdove žgance, Lenka, ali čuješ, ajdove žgance! Luka, uprezi!“

Bogomir odide, starec pa še vpije za njim: „Če greste kaj po gozdu, malo glejte! Kostanj kradejo, da je groza! Primate tatú in zaprlji ga bomo, da bo groza!“

Ko se je odhajajoči skrnil za grmovjem, še pristavi:

„Družina, na Višavi bomo nekaj doživeli! Zadnja ploha je odtrgala zimzelen s strehe. To ima pomen, boste videli!“

Med tem je hodil Bogomir po široki, s peskom posuti poti, ki je vodila z Višave v kostanjevi gozd. O tej poti je že bral v očetovem pismu. Obdajajo ga stari kostanji, ki so že poznali njegovega očeta, in čuli ječanje trpečega njegovega srca! Hiti dalje. Pred njim je je-

zerce, z bičjem obrasteno. Pri bregu se giblje čoln ob verigi; po vršini pa plavajo race in velike črnkaste ribe. Tu zapusti Bogomir pot, ki je še globokeje v gozd vodila, ter stopa po stezi, po kateri je moral očitno dospeti na Nižavo. Prekorači mostiček, ki je bil napravljen čez potok, izvirajoč iz omenjenega tolmuna. Hipoma poneha drevje in pred njim leži — Nižava, poslopje z zelenimi naoknicami, izpod katerih se je zelenje in cvetje po zidu vsuvalo.

Stopivši na plan, opazi, da se je ravno voz z dvorišča odpeljal. Kdo je sedel v njem, ni bilo mogoče videti. Ondi pri visokem portalu sloni moška oseba in gleda za odhajajočim vozom. Mož hoče ravno oditi v vežo. Opazivši tujca, postoji še na pragu. Bil je to človek visoke postave, katero pa so bila leta že močno upognila. Ta so mu bila morda tudi lasé z glave spravila, ki je kazala mogočno plešo. Izpod čela pa zró oči življenja trudno.

Bogomir pozdravi. Oni se prikloni in kakor blisk mu šine pogled po mladem človeku. Ali le za trenutek, potem pa gleda zopet življenja trudno, kot poprej.

„Ako ste Ernest Malec, rad bi govoril z Vami.“

Vprašani pritrđi. Vstopita in po stopnicah gresta molčé navzgor. Stopita v sobo. Ondu sede Ernest Malec v mehki stol, drugega pa ponudi tujcu. Ali Bogomir neče sesti. Opre se z roko na naslonjalo ter reče, izgovarjaje počasi besede:

„Jaz sem Bogomir Lesovėj!“

„Lesovėj, Bogomir Lesovėj!“ In Ernestu Malcu zgine iz obraza še tisto malo krvi, ki jo je imel v velem lici. Roka na mizi se mu skrči v pest. Poskuša vstati, ali tedaj ni imel moči.

„Lesovėj, Lesovėj!“ memra med zobmi ter se zagleda skozi okno v svetli dan. Na mizi stoji vaza in cvetje v njej. Z roko jo pograbi in prevrne, da pade cvetje in da se vlije voda ž nje. Ničesar ne opazi. Bogomir pa sloni pred njim in s slastjo čuti vpliv svojih besed.

„In Vi mi ničesar ne rečete? prav ničesar?“ vpraša ironično. Oni se vzdrami in boječe mu ponudi svojo roko. Ta pa se skoraj glasno zasmeje: „Vaše roke si ne želim! Vaše roke! Če se ne motim, na njej sta kri in smrt!“

Ernest Malec vstane ter prekorači sobo gori in doli.

„Kaj mi hočete? kaj mi morete?“ ustavi se pred Bogomirom.

„Kaj hočem? Ničesar. Morda spomine nekdanje nekoliko oživiti, Vašo mladost Vam malo pred dušo poklicati. Starost ima hudo vest!“

Ernest zopet sede in si briše potno čelo.

„Nekdaj,“ oglasi se zopet Bogomir, „bilo je bolj prijetno na svetu. Ali ne čutite, strijc Ernest, ali ne čutite, da se časi spreminjajo? Nekdaj je ležal Vid Lesovėj na smrtni postelji in tedaj se mu je postavilo izgubljenost življenja pred kalno dušo. In okrog postelje mu niso stali otroci, ljubezni polni, in tudi žene ni bilo, strijc Ernest, tudi žene ni bilo. Vid Lesovėj je umrl daleč od svojega doma, in Vas je proklinal. In mati mi je tudi umrla!“

Staremu grešniku se je povescila glava na prsi, globoko na prsi, ječal je in s prsti mël cvetje, katero je bil poprej stresel po mizi.

„Ali vender mi ničesar ne morete!“ Druzega ne vé odgovoriti.

„To se pokaže pozneje, gospod strijc! Za sedaj imam trdno voljo ostati tu v Vašem sosedstvu. Po kostanjevih logih se hočem sprehajati, ter se spominati prigodeb, starih in pozabljenih. In, ali Vam, strijc Ernest, ti stari gozdovi ničesar ne pripovedujejo? Ali Vam tedaj, kadar sapa vleče in listje šumi, ne doni s tega šumenja večna tragedija našega življenja nasproti? Tragedija? ali pa komedija? Táko je življenje! Jednemu komedija, drugemu tragedija! Vam je bila vesela igra!“

„Vesela igra,“ nadaljuje Bogomir, ko óni le molči, „vesela igra! vsaj do sedaj! Ali morda Vam usoda na stare dni trnje poganja. Bodemo videli. Dozdeva se mi, da Vam postajam nadležen. Za danes jemljem tedaj s'ovo. Pozneje se vé, da še pridem! In ako imate kaj srca v prsih, skušal ga bodem zamoriti!“

Hoče oditi. Takrat se odpro vrata in v sobo stopi gospodinja. Bila je lepa, polna ženska, in leta se jej še niso poznala.

„Ernest,“ vpraša nejevoljno, „kje sta dekleti? Vse jutro ji že iščem.“ — Ugleдавši tujca, umolkne. Ernest Malec vstane s svojega sedeža in mrtvo-zaspano reče: „Helena, tu je gospod Bogomir Lesovėj z Višave!“

„Z Višave!“ vzklikne začudena, „tedaj sorodnik. Kako me veseli, da ste nas obiskali! Škoda, da deklet ni doma! In Viktor se je odpeljal v Lukovec! Škoda! Ali si že prosil gospoda, da ostane pri nas, Ernest? Kaj hočete, na pusti Višavi? Saj smo sorodniki!“

Podá mu belo roko.

„Vaši uljudnosti najlepšo hvalo, milostiva! Ali vender sem sklenil vsaj za pričetek stanovati na Višavi. Tam je prebíl moj oče mladostna svoja leta — in mladostno svojo srečo!“ dodá ironično.

Potem so govorili še nekoliko vsakdanjih rečij. Pri slovesu pravi gospa: „Vhod pri nas je Vam vedno odprt — je li da, Ernest?“

„Gotovo! gotovo!“ in s težavo spravlja besede iz grla. Bogomir odide z lahnim poklonom. Ta dva v sobi molčita nekaj časa.

„To je torej romantični naš sorodnik!“ izpregovori gospa občutno. Premalo je cenil njeno prijaznost. Za tega delj pristavi: „Čudne manire ima!“

„Čudne manire!“ vzdihne soprog za njo.

(Dalje prihodnjič.)

Na Silvestrov večer 1883. leta.

Spisal dr. J. Vošnjak.

I.

Bilo je starega leta dan.

Pregledaval sem tista črno obrobljena naznanila, ki so mi došla tekom celega leta in ki s kratkimi besedami naznanjajo, da je spet jedno človeško življenje ugasnilo. Koliko solz se je pretakalo za pokojnim, koliko je on sam trpel, predno ga je rešila smrt vseh človeških nadlog, ne stoji zapisano na naznanilu, saj ga ne spisujejo tisti, katerih srce krvavi, ampak zdelujejo ga mehanično v tiskarnah po vzgledu sto in sto jednacij poprejšnjih. Zares nekako čudno dé človeku, ko stopi k tiskarski mizi, kjer se stavi mrtvašk list in vidi pred stavcem obešeno staro naznanilo, na katerem se je le izbrisalo prvotno ime in zapisalo na njegovo mesto drugo in kar je treba izprememb. Pozabljen je prejšnji mrlič, kmalu pozabljen bo tudi ta, še grobovi menjajo svoje lastnike in še pod zemljo ne najdejo miru tvoje kosti!

Našel sem v tej zbirki marsikaterega znanca. Posebno milo se mi je storilo, ko sem zagledal tvoje ime, nepozabljivi mi Štefane, ti neskaljeni biser čistega, vzvišenega rodoljublja, ki nisi nikdar obupal o svojem narodu, ki si nas tolažil v najhujših časih z boljšo bodočnostjo ter nas bodril k novemu delu. Malo potr ti tudi ti bil časih, a kmalu se je spet razvedril tvoj blagi duh in razvedril si tudi nas, da nismo obupali. Spominam se še tistega nesrečnega dneva, ko smo prvokrat za deželnega poslanca v celjskem okraji kandidirali dr. Razlaga. Močno smo se trudili za agitacijo. Jaz sem spisal neki oklic, katerega smo potem s podpisi mnogih veljavnih rodoljubov razposlali volilcem. Narodna zavest pa je ta čas še le v zgornji Savinjski dolini bila vzbujena, drugod le malo

ali nič. Dne 14. decembra 1863. je bila volitev in dr. Razlag je propal z 99 proti 115 glasovom. Po volitvi gremo Razlag, jaz in še nekateri rodoljubi k dr. Kočevarju. Obdržal nas je pri obedu. Bili smo prav potrti, ker smo se prepričali, da je narodna ideja še prav malo prodrla med ljudstvo. Spoznavali smo živo potrebo, da se za Štajersko ustanovi popularen listič za prosto ljudstvo, kar se je potem res zvršilo leta 1866. Ko sem se bridko pritoževal, da s tolikim trudom ničesar nismo opravili in da bo menda vse narodno delo zaman, dejal je dr. Kočevar: „Kaj ti, mlad si še in doživel boš zmage, pa jaz, staram se naglo in Bog vé, če še kedaj doživim veselega dneva“.

No, hvala Bogu, doživel ga je in kmalu potem, kajti dne 16. januarja 1865. je bil dr. Razlag v Celji jednoglasno izvoljen deželnim poslancem. In po volitvi nas je g. dr. Kočevar spet povabil v svojo gostoljubno hišo. In tačas so veselo žvenkljali kozarci na srečno narodno zmago. Pridobljena nam je bila odslej Savinjska dolina, in ne bode nikdar več Slovincem izgubljena.

Zato pa je naš Štefan vedno bil tako vedrega duha. Neka tiha zadovoljnost se mu je svetila na blagem obrazu in kadar smo bili žalostni in potrti vsled narodnih neuspehov, prihiteli smo k njemu in on nas je tolažil in ohrabil. Bil je prototip slovenskega dobrodušnega optimista. Bil je jeden tistih skromnih, tihih, čistih značajev, kateri so v živi vzgled svojim rojakom ter jih vabijo in vzbujajo na narodno delo. Ko bi bil hotel, postal bi bil deželni in državni poslanec, kajti pred vsako volitvijo smo v prvi vrsti na njega mislili in ga nagovarjali. A vselej je odbil, rekši, da se ne čuti sposobnega za javno politično delovanje in da upa več koristiti narodu, ako ostane v svojem krogu in deluje po svoje.

In ko so mu dotekla leta in se mu je življenje nagnilo k zatonu, ni ga plašila bližajoča se ločitev, kajti njegova vest je bila mirna in veselil se je probujenja svojega naroda, za katerega srečo mu je srce gorelo do poslednjega trenutka.

Še so mi v živem spominu besede, katere je dr. Kočevar dne 10. novembra 1878., ko smo na Ponikvi slavili šestdesetletnico Trstenjakovo in ob jednem sedemdesetletnico dr. Kočevarjevo, rekel v zahvalo napitnice njemu na čast: „Po svojih močeh nisem mogel mnogo za narod storiti, a zagotavljam vam, posebno vam mlajšim, da to, kar sem storil v svojem življenji za narod, to mi je največja tolažba v starosti. Verjemite mi, da se človeku na starost zdi, da vse drugo je malo ali nič; le to, kar je storil človek za narod in občni blagor, to ostane in ima svojo vrednost“.

Lehko zdaj počivaš, blagi Štefane, v domači zemlji. Tvoj duh pa rešen zemeljskih spon in človeške mizerije se veseli obilnega ploda rodoljubnega delovanja. —

II.

In še drugo smrtno naznanilo mi je zatemnilo oko, ko pridem do njega v tej žalostni zbirki. Spisali in razposlali so ga nemški rojaki pokojnega, katerega so tako hudo črtili in preganjali, kakor odpadnika od svojega naroda. Dr. Rechbauer sam mu je jedenkrat očital v zboru, kako se more za Slovence potegovati, ko nosi najbolj nemški imeni: Mihael in Herman. In vender Herman nikdar ni dejal, da je Slovenec, govoril je le za Slovence iz res vzvišene pravicoljubnosti, katera se žalibog tako redko nahaja med njegovimi rojaki.

S Hermanom sem se seznanil osobno l. 1863., ko je s svojim za Slovence epohalnim govorom upravo vzplamtil narodno zavest med štajerskimi Slovenci. Odslej sva si pogostem dopisovala, dokler nisem bil 21. januarja 1867. v Mariboru izvoljen za deželnega poslanca. V Gradci sva, kadar je bil deželni zbor, stanovala v znani gostilni „Kaiserkrone“ v barvarskih ulicah. Tu je bila za mene vpricho in po vzgledu Mihaela Hermana prava šola parlamentarnega delovanja. Herman ni nikdar govoril v zboru nepripravljen. Vsak govor je cele tedne poprej koncipiral, potem predelaval in časih po trikrat ali štirikrat prepisal, predno ga je govoril v zboru. Govorom se pa tudi pozna, da niso improvizovani. Tu ni nobene besede odveč, stavek se veže s stavkom, logično se razvija misel iz misli. Njegova nemščina je uzorna, precizna v izrazih, čista v oblikah; zato pa tudi prava muka slovenskemu predstavljalcu.

Tudi mene je nagovarjal, da sem moral vsak govor poprej koncipirati in ostal sem pri tej navadi dolgo časa, dokler se nisem začel v državnem zboru vaditi v prostem govoru. Herman mi je vsak svoj govor prebral, da mu povem svojo sodbo, jaz pa sem moral jednako storiti. Ko sem v državnem zboru imel svoj obširni govor o žalostnih narodnih razmerah koroških Slovencev, čestital mi je Herman, češ, da je to moj najboljši govor; a čudil se je, ko mu povem, da ga nisem imel poprej izdelanega, ampak le nekatere glavne točke zapisane.

In še le, kadar je Herman imel izdelovati kako interpelacijo ali kak predlog, pretehtal je desetkrat vsako besedo, vsak odstavek, da ne pové preveč, pa tudi ne premalo. Vsled tega intenzivnega premišljevanja so se mu nekatere fraze tako globoko v spomin vtisnile, da jih je po večkrat v poznejših govorih ponavljal. Sarkastičen pa je znal

biti, kakor malokateri govornik, tudi dovtipi so se mu časih dobro posrečili. Ustavoverce, ki so svojo ustavo vedno hvalili, primerjal je kokoši, ki se trudi s svojim kokodanjem vsemu svetu naznaniti, da je jajce zvalila. In ko je grajal neprimerno volilno predpravico štajerskih mest, dejal je:

Nun ja! Ist ein Städtchen noch so klein,
Ein Verfassungstreuer muss d'rin sein.

Le škoda, da naš Mihael ni imel močnejšega glasú in da mu je še ta skoraj pošel, kadar mu je bilo dalje časa govoriti. O tem se mi je pogostem bridko pritoževal in skušal si je na vsakojake načine svoj glas popravljati. Vprašal me je tudi za moj zdravniški svet. Opominjal sem ga na Demostena, naj ga posnema in si glas vadi blizu kake šumeče vode ali v ropotajočem mlinu. Vsak večer si je vrat ovijal v mrzle ohlapke, po dnevi pa je večkrat používal mehka jajca in kak kosec — slanika, katerega je vedno imel v svoji sobi.

Leta 1873. ali 1874. je začel po vegetarijansko živeti. Dotaknil se ni ne mesa, ne kave, ne vina ni užival, samó vegetarska jedila: kruh, sadje, sočivje, krompir, zelje, repo, kak kosec sira in mleko. Trdil je, da je jedino vegetarijanska hrana primerna človeku, in skušal je dobivati prozelitov med svojimi znanci, pa brez vspeha. Kajti on sam se je pri tej hrani vidno sušil, da ga konečno ni bilo družega, ko koža in kost. Trdil je sicer, da se izvrstno počuti, pa kdo bi mu to verjel, gledé na njegov upadli obraz in vidno pojemajočo životno moč. Hvalil pa se je, da bo dosegel visoko starost. Ko mu je knez L., mož krepke postave in zdravega obličja, na vabilo pristopiti k vegetarijanom, odgovoril: „Poglejte mene in pogledajte sebe, in potem povejte, katera hrana je bolj zdrava in človeku primerna“, — odvrnil je Herman: „No, dobro, kadar bom sto let star, potem govoriva dalje.“

A naš blagi Mihael se je prevaril. Dočakal je le 62 let in zdaj tudi on mirno počiva v krilu naše skupne matere zemlje. Bil je vzgled resnične pravicoljubnosti, neomahljiv v svojih nazorih in jeklenega značaja. Verjel pa je v bodočnost slovanstva trdneje, kakor malokateri naših rojakov, kar spričujejo besede, ki jih je sam zapisal pod svojo sliko, izdelano od Kriehuberja: „Slovani, predolgo potlačeni, stopajo čvrsto pred svet na svoje slavno mesto.“

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

19. Barabaš.

Vlaški cerkovnik Barabaš je dejal svojemu desetletnemu sinu: Dečko! Naučil sem te brati in pisati, če ti je dal Bog kaj pаметi, utegneš biti srečen; jaz sem te preskrbel. Sin ga vpraša: Kaj pa je sreča? Oče se zasmеje: Sreča, moj dragi, je to, da boš imel vsak dan majoliko dobrega vina, lukove cime in lojenih sveč, kolikor jih boš pojesti mogel, ob enem pa tudi kako prijazno ptičico, s katero se boš igral. Kako ptičico mislim, pa ti ne smem povedati, ker si še preneumen. Po tem pomenku stari Barabaš zboli in umrje. Sina je vzел k sebi čevljar Špiro, njegov boter. Špiro je dečka prav pridno pretepal ali mu ni dal ne kaplje vina, niti lukove cime in lojenih sveč, nikaр ptičice. Mladi Barabaš si je mislil: Oče se je lagal. Prerokoval mi je srečo, katere pa jaz ne vidim. Špiro je naredil za svojega vladiko par lepih škornjev in jih dal dečku, da jih odnese k njemu in dobi za dar kak krajcar. V veži zagleda Barabaš prelepo škofovo vrtnarico Kato in veli sam za se: Kaj ko bi bila ta jedna tistih prijaznih ptičic, o kateri mi je govoril ranjki oče. Blagor si ga tistemu, komur je sojeno se ž njo igrati. Vladika se je škornjev jako obveselil, podaril dečku groš in ga vprašal: Ti si že velik, povej, kaj si se doslej naučil? Barabaš veli: Brati in pisati in krpati stare čevlje, novih me mojster ni hotel naučiti delati, pravijo, da za to ne, ker se je bal, da bi sčasoma več razumel nego on in ga izpodrinil. Vladika se začudi: Kaj ti znaš brati in pisati pa služiš pri čevljarji!? Bodi pop in jaz te posvetim. Deček odmaje z glavo in veli: Nečem. Naši popje imajo preveč otrok in premalo kruha, jaz bi šel rajši v kak samostan. Škof pravi: Dobro! tudi menihi so večji gospodje nego čevljarji ali razodeni mi po pravici, kaj te v ta stan najbolj vleče? Barabaš odgovori: Kubinja, jaz bi se izučil rad za kuharja. Vladika reče dobrovoljno: Jaz te ne grajam. Dobra kuha je osrečila že več ljudij nego učenost. Hodi z Bogom, bom te priporočil. Barabaš je šel še tisti mesec v samostan in naučivši se potrebnih vednostij, bil je sprejet za meniha. Godilo se mu je prav dobro. Lukovih kalic bilo je dovolj na samostanskem vrtu in za blagoslove je dobival od ljudij toliko vina in lojenih sveč, da vseh darov ni niti použiti mogel. Bil bi mislil, da je srečen, ko mu ne bi bila rojila po glavi očetova

ptičica. Na bližnji pod je hodila mladež vsako nedeljo plesat, najlepša plesalka je bila Mlinarjeva Maca. Barabaš gre k poglavarju in ga prosi: Ženiti se ne smem, dovolite mi, da se naplešem vsaj jedenkrat z Mlinarjevo Maco. Poglavar odgovori srdito: Za to pogrešno željo postil se boš štirinajst dnij ob vodi in suhem kruhu v samostanski ječi in prebiral pobožne bukve, ki leže tamo na polici.

Barabaš je žaloval v ječi in premetaval knjige, dokler se je nameril na vélike bukve svete Šembilje. Prebiraje jih je kar ostrmel, ko je našel zapisano: Takrat, ko bo živel bedak Barabaš, vršile se bodo tri preimenitne reči in nobena ne brez njega. Turčin in Švaba se bosta sprijaznila in za vse veke pobratila. Modrijan Musulin bo napisal v svoji jami pod Klekom nauke, kako se prikličče vsaka prijetnost in sreča, katere kristjan zaželi. Na Turškem bo imel paša zaprto svojo hčer Bulko-Dulko, ki bo tako čudovito krasna, da nobeno človeško oko, od kar svet stoji, ni take videlo. To skrivnostno prerokovanje je Barabaša popolnem izbegalo in zmešalo. V nedeljo je bil na podu zopet ples in med plesalkami Mlinarjeva Maca. Ko se zmračí, vrže junak Barabaš železno mrežo iz okna in pobegne na plesišče. Zgodaj zjutraj prebudi tovariša, ki mu je bil pobratim in ga prosi, da bi ga z Maco poročil. Po poroki je šel z ženo po svetu. Maca ga vpraša: Jaz sem lačna, kaj bova pa jedla? Barabaš veli: Za zdaj to, kar nama bodo dali dobri ljudje. Prišla sta do krčme, iz katere se je čul glasni krič veselih pivcev. Ona dva stopita k njim in jim potožita, da sta lačna. Pivci posadé Maco med se, Barabaša pa pretepó in vržejo iz krčme. Potoval je dalje brez žene in prišel ves izstradan pod Klek k modrijanu Musulinu. Starec ga je prijazno sprejel, pogostil in vprašal, kaj bi rad. Barabaš veli: Ti znaš priklicati vsako srečo, pomagaj mi! Musulin odkima: Sreča se zastonj ne dobi. Pojdi v bližnjo vas in strezi tri dni bolni siroti, potem se vrni slobodno in jaz ti bom pomagal. Barabaš odide v vas ali na potu se skesa in čaka v grmovji, kedaj pojde Musulin v cerkev. Ko ga je videl, da je odšel proti cerkvi, smuknil je v njegovo jamo in poiskal zaželjenih bukev. V njih so bili popisani že vsi listi, razven zadnjega. Barabaš si odreže težko, črno brado, izdere popisane liste, mesto njih dene med platnice svojo brado, položi bukve zopet tja, kjer jih je našel in pobegne. Zdaj mu ni trebalo več stradati, z Musulinovimi nauki si je pričaral najslastnejših jedij in pijač, kolikor je hotel. Najprej se je napotil k čevljarju Špiru, da bi se maščeval za ljute udarce, s katerimi ga je toliko let pokoril. Ustopivši se za botrovo hišo tolkel je s šibico po zidu in mrmral: Smej se, Špiro, jaz te božam — smej se, Špiro, jaz te božam. V hiši pa je tulil in se zvijal ubogi

Špiro, kajti padalo je nanj, kakor da bi bilo sto korenjakov po njem mlatilo. Kaznivši čevljarja je šel Barabaš dalje. Srečal in ustavil je staro babo in jo vprašal: Ali hočeš biti škofova vrtnarica? Baba se zasmije: Zakaj ne. On pa je jel hoditi okoli nje in govoriti: Baba k škofu, Kata k meni, baba k škofu, Kata k meni. Ko je prišel sedmikrat okoli babe, izginila je kakor duh, mesto nje je stala pri njem prelepa škofova vrtnarica. Barabaš si misli: Maco sem dobro zamenil. Kato presrčno objame in jej veli: Zdaj pa se morava z vladiko malo pošaliti. Pojdiva k njemu in prosiva ga, da bi naju sprejel v vlaško vero in poročil. Jaz bom naredil, da ne bo poznal niti mene, niti tebe. Ker nimam brade, rekel bo, da sva Kranjca. Škof jima je prošnjo preprijazno izpolnil, po gosposko ja pogostil in dejal Barabašu: Ti, srečni Kranjec, se veseliš, jaz pa bridko vzdihujem in žalujem. Imel sem spretno vrtnarico; če je stopila na pesek, poganjale so jej pod nogo žlahtne rožice. Včeraj pa se mi je izgubila brez sledu in mesto nje je prišla ostudna baba. V njeni strupeni roki se izpremeni dišeči rožmarin v zbodljivo trnje. Če je ne zapodim, bo mi moj rajski vrtec v treh dneh opustošila. Kata se je sladko smijala, da je vladika ni poznal in vprašala zvijačno ženina, kaj je storiti, da človeka nihče ne pozna. Zaljubljeni trap jej je skrivnost povedal in se odpeljal ž njo v Zagreb. Šla sta v najboljšo gostilnico. Kata veli: Kje imaš pa denar, tukaj bo drago? Barabaš jo potolaži: To naj te nikar nič ne skrbi. Jaz znam priklicati v svoj žep in privabiti denar in blago, vse, karkoli si je pridobil kdo po krivem. Pri obedu je sedelo ž njima za isto mizo mnogo gospode in tudi bogati jud Kelbernes, ki so mu navadno rekli Baruh. Barabaš mu je zagovoril najprvo denar: Kar ni tvoje, bodi moje, kar ni tvoje, bodi moje! O teh besedah prileti k njemu mošna zlatov. Barabaš jo dá pod mizo. Kati in začne zagovarjati Baruhovo obleko: Kar ni tvoje, hajdi pod mizo, kar ni tvoje, hajdi pod mizo! Z juda so šle škornji, spodnje hlače, srajca, zgornje hlače, naprsnik; sedel je zapet v jedini suknji in tudi ta se je že jela ž njega zmikati in lesti pod mizo. Sleparski Baruh se je tresel od sramote kakor mrzličien. Barabaš se ga je že naveličal trpinčiti, pa mu je prinesel svoj plašč in ogrnil. Jud ga je prosil, da bi ga spremil domov. Gospoda so se silno čudili in smijali, ko so videli; da je bos. Doma je vrnil Barabašu plašč in mu podaril polno pest tolarjev. Precej po odhodu teh dveh mož je prišel v gostilnico lep dijak, pa se pridružil Kati in se jej začel presladko prilizovati. Njej je bilo to jako všeč, pa je dejala: Jaz imam dosti denarja, da bova lahko živela, dajva se poročiti. Dijak je bil zadovoljen. Kata se je bila zdaj izpremenila, kakor jo je bil Barabaš naučil. Vrnivši se od juda ni našel

več svoje žene za mizo, na njenem mestu je sedela neznana gospodična, ki se je kratkočasila z mladim gospodom. Gospodična je prosila Barabaša, da bi hotel biti pri nje poroki za pričo. Ko so prišli iz cerkve, se je nevesta lepo zahvalila in se odpeljala z dijakom na Dunaj. Zaman je iskal Barabaš svojo Kato po Zagrebu in okoli Zagreba. Od strašne žalosti se je nakanil obesiti, ali spomnil se je še o pravem času, da gre do tretjega rado. Dve ženi je že imel, namenjena mu je brz ko ne še jedna, treba je torej počakati. V svoji otožnosti storil je to, kar toliko drugih revežev: Zapisal se je v vojake. Proti Turkom se je zbrala tako velika vojska kakor še nikoli ne. Ob Savi in Dravi, ob Kolpi in Soči se je dvignilo nanje vse, kar je moglo orožje nositi. Poveljnik tej mogočni vojski je bil slavni general Erger-Berger. Ker je bil grof, ni mu se trebalo za mladosti nič učiti. Tem več je pa za to jedel in pil, kar mu je tako teknilo, da je potegnil že v svojem dvajsetem letu samo jedno unčo menj nego tri cente in sedemindvajset funtov. Gospoda so ga vprašali, če hoče biti škof. On pa je dejal: Ne. Škof nima niti toliko oblasti, da bi smel tepsti svoje kanonike in župnike. Take službe ne maram. Gospoda so mu dali voljo, če hoče biti ali minister, ali deželjski poglavar ali general. On je rekel: Moje veselje je palica, jaz bom general. Erger-Berger je precej pokazal, da je junak. Ni se hotel skrivati zadaj, ampak si je dal postaviti svoj šotor najbolj spredaj, ondu, kjer je bilo dosti prostora za vinske sode, kotle, ražnje, lonce, skledе in koze. Peklo, varilo, cvrlo in pražilo se je zanj noč in dan. Ko se je Barabaš generalu prišel poklonit, pogledal ga je nejevoljno in vprašal zaničljivo: Kaj pa znaš, potepuh? Barabaš odgovori ponižno: Izvstno kuhati. O teh besedah se poveljniku obraz razvedri, on se tako udobrovolji, da prihodnika objame in zavrisne: Dobro došel! Takih zvedencev sem doslej najbolj pogrešal, ti ostaneš tukaj pri meni. Še tisti dan pride straža in naznani generalu: Z bližnjega hriba se Turki že vidijo. Erger-Berger zagodrnja: Pustite me, najprej se moram najesti. Kmalu pride druga straža s poročilom: Turki se bližajo. Erger-Berger zareži na njó: Pustite me, najprej se moram napiti. Tretja straža prinese naznanilo: Turki se pripravljajo, da bodo naš tabor napadli. Erger-Berger počí z ного ob tla in zagrmi: Vraga, pustite me, najprej se moram naspati. To rekši se je slekel in ulegel v posteljo. Ko se spredrami, zagleda stražo, ki mu se pokloni in poroči, da so Turki njegov šotor obstopili. Erger-Berger veli prijazno: Dobro, da je črna kava kuhana; paša jo bo moral pohvaliti. Danes bo moj gost, recite mu, da ga čakam in da mu bom postregel tudi s tako odličnim duhanom, da boljšega ne žge niti sam turški sultan. Takó so ujeli Turki

krščanskega generala brez boja in kaplje krvi; njegova osupnena in prestrašena vojska je pobegnila v Gorjance. Pri njej je bil tudi Barabaš.

(Konec prihodnjic.)

Marija Antoinetta.

Spisal in v ljubljanski čitalnici na korist „Narodne Šole“ govoril Fr. Šuklje.

Ako sem denšnjemu predavanju v predmet izbral življenje najlepše in najnesrečnejše kraljice francoske, bil sem si v svesti mnogih težav, katere izvirajo iz tega podjetja. Težave so dvojne: formalne in stvarne. Formalne, ker je silno težko, v kratko odmerjenem času premagati prebogato tvarino in plastično predstaviti jedno najsilnejših žaloiger človeške povestnice; stvarne pa, ker se strankarska strast ni ustavila pred grobom Marije Antoinette, temveč se pohlepno lotila njenega spomina dolgo potem še, ko je ona že davno spavala v tihi gomili. Kdor količkaj pozna zgodovinske vire te dobe, bode mi gotovo pritrtil, da je težavno, ustvariti si resnično in istinito podobo nesrečne kraljice in — vendar jo mora imeti povestničar živo pred seboj, ako hoče narisati življenje in boj, zmote in kreposti, krivdo in pogin svoje junakinje. Ali predmet, dasi težaven, je ob jednem interesanten — in to me utegne opravičevati vsaj deloma tudi pri slavnem občinstvu.

Marija Antoinetta, petnajsti otrok velike cesarice Marije Terezije, rodila se je 2. novembra 1755., tisti dan po strahovitem lizbonskem potresu. Baš takrat se je pripravljala ona imenitna prememba v diplomatičnih razmerah, vsled katere se je Francija, doslej smrtna sovražnica avstrijski dinastiji, trdno zavezala z Habsburžani proti podjetnemu pruskemu kraljestvu. Rodbinska zveza je imela utrditi novoskleneno prijateljstvo in izbrali so Marijo Antoinetto, da se poroči s francoskim prestolonaslednikom Ludovikom. Dne 15. maja 1770. se izvrši poroka in komaj štirinajst let in pol stara kraljčina zapusti avstrijsko domovino, loči se s solznimi očmi od ljubljene matere ter gre na pot v daljnjo Francijo. Tam na francoski meji, pri Kehlu, pričakovali so jo francoski plemenitaši; velikansk salon je bil tam napravljen z dvema sobama, jedna za avstrijsko, druga za francosko spremstvo. Tu se je morala mlada nevesta popolnem preobleči, kajti po strogi francoski etiketi ni smela niti jednega komada svoje oprave s seboj vzeti v novo svojo do-

movino. Potem je šla dalje proti Versaillesu na francoski dvor, mlademu, le za jedno leto starejšemu ženinu v naročaj. Po vsej deželi so se obhajale sijajne slavnosti na čast ženinu in nevesti. Pri tej priliki je nastala v Parizu, ko so na plače Louis XV. umeten ogenj užgali, tako strahovita gneča, da je na mestu več stotin ljudij bilo usmrtenih. Že takrat so videli nekateri črnogledi v tej nesreči prav slabo znamenje za mladi zakonski par.

Takoj pa se je pokazalo, da je ves položaj avstrijski kraljčini silno neugoden. Ona sama še ni bila kos težavni nalogi; po letih skoraj še otrok, bila je zaostala v svojem znanji, zanemarjena v svoji odgoji. Kompetenten pisatelj Arneht nam pripoveduje, da je le slabo pisala ter nobenega jezika ni pravilno govorila. Poleg tega je bila preživa, lahkomiselna in za vsako resnobno delo prelena; lišp in kras, diamanti in zabave, to jej je rojilo po glavi. Vender je imela dokaj lepih lastnostij; bila je dobrohotna, odkritosrčna, duhovita, in če je le hotela, zelo ljubezniva. Sploh je bila vsa njena prikazen obdana s čudovito gracijoznostjo, katera je očarala vsakega, ki je občeval ž njo. Smelo trdim, da bi bila v drugih razmerah iz obilega zaklada prirojenih krepostij in naravnih darov se razvila krasna žena, pravi biser njenemu spolu — ali v teh letih je potrebovala modrih svetov in trdne zaslombe, kje pa bi jih mogla najti v okuženem ozračji versaillskega dvora! Njenega soproga označil bodem kasneje, za sedaj le nekaj besed o drugih njenih sorodnikih. Stari kralj, Ludovik XV., ded njenega moža, ves pogreznen v pregrešne svoje strasti, ni se brigal ne za svoje vladarske dolžnosti, ne za odgojo svojih otrok; v velikih potezah je srkal življenske slasti ter vladanje prepuščal svoji nesramni priležnici Du Barry in njenim kreaturam, ki so gospodovali po nesrečni deželi. Njegove hčere, dauphinove tete, bile so póstarne, zlobne, zavistne in slaboglasne intrigantinje in Marija Antoinetta je bila od te strani v vedni nevarnosti. Tudi njena šurjaka nista bila boljša: starejši, grof de Provence, zvit in licemersk, drugi, Artois, razuzdan in zapravljiv. Kmalu potem, ko je prišla na Francosko, moral se je minister Choiseul, ki je posredoval pri njenem zakonu, umakniti drugi, Avstriji neprijazni stranki in v novem ministerstvu so sedeli le njeni protivniki; na dvoru samem pa je bilo pri vsej elegantnosti vnanjih oblik vender vse gnilo in podkupljivo, sebično in brezvestno. Kak položaj tedaj za mlado nedolžnost sredi splošne spridenosti in podlosti!

1774. zbolí Ludovik XV. za osepnicami in z odkritim veseljem, z burno radostjo je čul francoski narod, da je zaničevan in sovražen vladar 10. maja svojo dušo izdihnil. Nikdo se ni brigal za okuženo

njegovo truplo, z glasnim vriščem se gnetó brezštevlni dvorniki k Ludoviku in Mariji Antoinetti, klanjat se novima vladarjema. Imeniten trenutek, ko sta prevzela toliko odgovornost, pretrese močno njiju mlada srca, ginena padeta na kolena in goreče molita: „Bog, varuj in vodi naju, premlada sva za vlado!“

In v istini, bila sta prepotrebna neposredne nebeške pomoči!

O prvi dobi, katero je Marija Antoinetta preživela na Francoskem do l. 1780., poučeni smo sedaj popolnem natančno, ne po strankarskih in nezanesljivih memoirah, temveč po avtentičnih pismih, katera je avstrijski poslanec v Parizu Mercy d'Argenteau tajno pošiljal skrbeči materi, Mariji Tereziji. Reči moram, da v vsej zgodovinski literaturi morda ne poznam bolj zanimive knjige, nego obširno to zbirko, katero sta izdala Arneth in Geoffroy pod naslovom „Correspondance secrète entre Marie Therèse et le comte Mercy d'Argenteau“. Ako sodimo Marijo Antoinetto po teh tajnih poročilih, katera je narekovala le udanost do slavne cesarice in prav roditeljska skrb za mlado francosko kraljico, potem je bila takrat pač pravi vzgled lehkomišelnosti in lehkosti, časih tudi malo koketne žene. Znane so vam morda čudne mode tedanjega časa, n. pr. one ekscentrične frizure, ki so bile tako visoke, da uboge dame še v kočijah niso mogle po konci sedeti, temveč so bile prisiljene, ali sključeno se držati, ali pa glavo pri oknu ven moliti. Za norosti teh mod pa je bila baš Marija Antoinetta merodajna avtoriteta in njen vzgled, ki se je hitro posnemal po vsej deželi, prouzročeval je mnogo neprilike in potrate. Veliko bolj nevarno je bilo, da je Marija Antoinetta rada visoko in strastno igrala ter pri prepovedanih hazardnih igrah prečula večkrat do 5. ure zjutraj. Njen mož, dobri in za svojo osebo jako štedljivi Ludovik, ki je bil nesrečen, če je le en sam tolar v igri izgubil ter od vseh iger najrajši igral „Colin-Maillard“, t. j. slepe miši — plačal je sicer brez ugovora precej visoke svote, če je bila njena blagajnica prazna, — ali tudi, neoziraje se na vendar izdatne izgube (do 15.000 gld. jedno noč), imelo je to pretirano igranje vendar obilo slabih nasledkov. Kaj rada se je kratkočasila kraljica pri konjskih dirkah, po gledališčih in plesih; jedenkrat se je pripeljala celó v fiakerji in maskirana na maškerado v pariški operi ter se tam zabavala incognito z nepoznanimi gospodi. Ker je ljubeča njena narava hrepenela po prijateljstvu, izbere si nekaj prijateljic, ali tako neprevidno, da svoje zaupanje nakloni sebičnim in nevrednim osobam. V to vrsto spadajo najimenitnejši njeni družbeniki, posebno grofica Jules Polignac in njeni sorodniki, ki so, zlorabeči iskreno nagnenost Marije Antoinette, nesramno plenili državno blagajnico. Tudi na to se kraljica ni

ozirala, če so bile njene prijateljice na dobrem glasu ali ne, in nič je ni oviralo, da je imela grofica Polignac občeznano intimno znanje in da je madama Guemenée, ločena od svojega soproga, javno živela z vojvodom Coigny-jem. Kaka pa je bila njena moška družba! Nrvastveno spačeni, oholi kavalirji, brez pravega častnega čuta, elegantne marijone, ki so se zabavljali z dvoumnimi dovtipi in navadnim opravljanjem.

Kako jej je ta družba ugajala, vidimo iz sledečega slučaja. Ko je Marija Antoinetta nekdanj za dobrici zbolela, ostali so štirje kavalirji: Guines, Lauzun, Bezenval in Ezterhazy štirinajst dni, vsak dan od 7. zjutraj do 11. ure zvečer pri njej in avstrijski poslanec, ki nam poroča ta detail, imel je obilo posla, da je predrzneže vsaj čez noč odpravil iz njene sobane, — v tem, ko svojega soproga niti blizu ni pustila. Tudi sicer njeno vedenje ni bilo spretno in previdno; da francoska etiketa, preišljena in preračunjena do zadnje pičice, ki je n. pr. strogo določevala, kdo ima visoko čast, vsako jutro držati desni rokav kraljeve srajce in kdo levega, ni dopadala kraljici, je povsem naravno; vendar je bilo zelo nespametno, da je često prezirala vse te običaje, da se je v priprosti obleki z malim spremstvom po noči sprehajala po versailških vrtovih in se pri takih prilikah v pogovore spuščala z ljudmi, kateri so se vsaj delali, kakor da je ne bi poznali. Jednake neprevidnosti so prouzročevale, da so zlobni jeziki kmalu Marijo Antoinetto kot razkošno in razuzdano žensko razglašali. Še bolj napako pa je bilo, da se je ona časih tudi v politiko vtikala, čisto po svoji trmi, dasi v državnih poslih takrat ničesar razumela ni. Posebno škodljiv je bil njen vpliv, ko je strmoglavila Turgota in Malesherbesa, jedino pošteno in razumno ministerstvo, katero je hotelo odpraviti najbolj vpijoče krivice in preosnovati strohnelo državo. Nasprotujé tema poštenjakoma, podpirala je takrat Marija Antoinetta vse one grozovite zlorabe in nereda, kateri so bili kasneje povod velikanskemu francoskemu prevratu!

Ali vendar ne smemo preostro soditi uboge Marije Antoinette! Najbolj neugodno je vplivalo na mlado kraljico, da Ludovik ni bil pravi soprog zánjo. Pač mu gre vsa čast, kar se tiče njegove poštenosti, njegove štedljivosti in zvestobe, njegovega dobrega srca; ali vse te lepe čednosti niso ničesar koristile, ker Ludovik ni imel nobene energije in sploh nobenih, vladarju potrebnih svojstev. Bil je silno! neroden v svojem vedenji, slaboten in odvisen kakor otrok, len in neokreten v svojem mišljenji. Za državne opravke ni imel ne razuma, ne veselja; lov mu je bila najljubša zabava; potem se je rad uril v ključarstvu in najbolj vesel je bil, če je mogel ukrasti se iz elegantnih salonov in se

zapreti v svojo delavnico, kjer je s svojim mojstrom, ključarjem Gaiminom, pridno delal s kladivom in pilo. Okoren in malobeseden, v posmeh vsemu dvoru, bil je v vsakem obziru pravo nasprotje k blesteči kraljici. Vender bi bila čistost njegovega značaja gotovo jako blagodejno vplivala na mlado Marijo Antoinetto, ako se njegovi nerodnosti ne bi bila pridružila druga stvar, katere zgodovinar nikakor ne sme prezirati, ako hoče psihologično razvijati značaj Marije Antoinette. Bojazljivost namreč in hladnost Ludovikova je šla tako daleč, da je bila kraljica še sedem let in pol po sklenenem zakonu le po imenu, ne pa v istini njegova soproga. Bizaren ta faktum je sedaj neovržno dokazan in iz premnogih pisem Marije Terezije razvidamo, kako zelo je nesrečna ta razmera žalila in skrbela cesarico. Ta skrivnost je bila znana tudi versailleskemu dvoru, deloma po krivdi nepremišljene kraljice — in to je bilo njej tembolj nevarno, ker se je Ludovikov brat, grof Provence, sedaj trdno zanašal na to, da mora nasledništvo pripadati njemu in njegovim sinovom. Če premišljamo obupni položaj mlade kraljice, moramo priti do prepričanja, da bi tudi njeno vedenje bilo po vsem drugačno, če bi takoj bila postala soproga v pravem pomenu in če bi bila zgodaj okušala sladko materinsko srečo. Naš sklep je tembolj opravičen, ker se v istini po l. 1781., po porodu dauphina, predružači njeno vedenje; sedaj postane resnejša, hrupnih zabav si ne želi več in tudi o njeni zapravljenosti ne moremo več tožiti.

Ali ta izpreobrnitev je bila že prekasna. Preveč je bilo oškodovano dobro ime kraljice od zlobnih jezikov in smrten udarec mu je dala ona umazana pravda, katera je svetovno znana pod imenom „l'affaire du collier“. Zdaj vemo, da je pri vsem velikanskem škandalu največ kriv frivolni kardinal Louis de Rohan, kateri si je nameraval „kupiti“ z dragocenimi diamanti izgubljeno milost Marije Antoinette, ter je pri tej priliki v roke prišel tolpi navihanih sleparjev in tatov; znamo, da se Mariji Antoinetti niti sanjalo ni o nemarnih teh spletkah — ali tedanji svet je sodil drugače in po vsem svetu so se razglašale nesramne govorice ob ubogi francoski kraljici.

Ali med tem, da je plemstvo zavratno napadalo kraljico, in v svoji zaslepelosti intrige kovalo proti zastopnikoma francoske monarhije, zvrševal se je polagoma oni prevrat javnega mnenja, iz katerega se je rodila francoska revolucija. Čas nam ne dopušča, ozirati se na uzroke čudovite prikazni. Le to moram omenjati, da je bil ta prevrat, opravičen po tisočletni bedi francoskega naroda, — kateri je zastonj olajšanja svojih bremen pričakoval od nevrednih ali nezmožnih vladarjev, — v prvi vrsti obrnen le proti krivični družbeni razredbi in svoboščinam

privilegovanih stanov, — nikakor pa ne proti monarhiji sami. Še je bilo mogoče v onem zornem majniku novoporojene svobode, da se kralj sam na čelo postavi potrebnemu prenavljanju ter da se dožene z reformami, kar se je potem nameravalo doseči z revolucijo. Saj je tudi kraljeva korist odločno zahtevala, da se omeje svoboščine plemstva in duhovščine, da se davki bolj enakomerno razdelé, da se zavaruje enakost pred zakonom ter talentu tudi iz nizkih socialnih krogov pot odpre k višjim dostojanstvom. Previden in energičen vladar bi se bil z veseljem polastil ponujane prilike ter s krepko roko skrbel za državno blagost, ob enem pa za svojo moč in slavo. Ali kako bi mogli toliko inicijative pričakovati od slabotnega Ludovika XVI. in kako bi mogli misliti, da se bode ponosna in razvajena Marija Antoinetta brez ugovora udala v izpremenjeni položaj ter hipno postala konstitucionalna kraljica!

In tako se je razvijala francoska revolucija z elementarno silo, v prah zdrobivša fevdalno državo, ž njo vred pa tudi francosko kraljestvo. Iz državnih stanov, katere je Ludovik XVI. od denarne stiske prisiljen, sklical na 5. maja 1789., rodilo se je narodno zastopstvo, „l'assemblée constituante“ in kralj mora privoliti v to imenitno izpremembo. Ko potem na dvoru zmaga aristokratski vpliv, ko kralj potem priljubljenega ministra Neckerja odstavi in 30.000 mož okoli Pariza in Versaillesa zbere, počí krvavi upor v glavnem mestu, vojska se kaže nezanesljiva, in 14. julija se polasti pariško prebivalstvo Bastille, razruši jo — in od sedaj je bila absolutna vlada nemogoča! Sedaj se začnó izseljevati kolovodje francoskega plemstva, grof Artois, rodbina Polignac, vsa nekdanja tovarišija Marije Antoinette, vse beží čez mejo, s seboj jemaje svojo spačenost in nezmožnost, svojo prevzetnost in svoje kovarstvo. V dveh mesecih, avgusta in septembra, bil je uničen stari fevdalni sestav in temelj položen novodobni državi in družbi.

(Konec prihodnjič.)

Žensko vprašanje.

Spisal dr. Fr. J. Celestin.

Marsikdo poreče najbrž, da imamo že drugih „vprašanj“ toliko, da je čisto nepotrebno govoriti še o ženskem vprašanji. In pa zakaj bi stavili to vprašanje, saj si je vsak sam rešuje, bodi-si, ko ga ogrevajo topli žarki prve ljubezni, ali potem v zrelih letih, v zakonskem življenji; rešuje si je, kakor ve in zna! Saj tako vsak záse ve, da ženska daje veselja in radosti, večkrat pa tudi toge in žalosti — več kot dovolj: to je bilo in bode.

Vse to je res, a vender rastoča omika je stavila in stavlja pri najbolj razvitih narodih ravno to vprašanje s tako silo, da se ga nikakor otresti ne bi mogli, ko bi tudi hoteli. Mnogim to ni prav, ali je tako: stvari pameten človek ne more tajiti. Vpraša se pa, ni li tudi pri nas to vprašanje prav praktično važno postalo ter si je rešujemo že davno po svoji dobri volji in po svojem znanji, če tudi o njem veliko ne govorimo in ne pišemo? In kaj je bolje, da se delamo na pol slepe ter rešujemo vprašanje „od slučaja do slučaja“, ali pa da je učimo ter si je skušamo pojasniti, kako mesto in pomen ima v našem društvenem in kulturnem življenji sploh? Pač bo tudi tu znanje bolje od neznanja. Večkrat čujemo, da se kultura more meriti tudi po stanji ženstva, kar se pač tajiti ne dá. Iz tega sledi, da je v a ž n o vprašanje, káko je sedaj to stanje in kakó bi se moralo razvijati dalje, da bode razvitje zdravo in kulturno. Reklo bi se pa lahko, da smo mi tako mal narod in tako odvisen od tujega razvitka, da mi ne moremo ravnati razvijanja svojega ženstva in da se bode razvijalo kakor pri sosednih, naprednejših narodih, naj mislimo, govorimo ali pišemo mi o tem, kar hočemo. Gotovo je mnogo resnice v tej nesamostalnosti, ali zato se nikakor ne smemo odreči pravice in zanemarjati dolžnost, da po mogočosti vplivamo na tečaj ženskega razvitja, da bode narodnemu življenju koristno, ne pa škodljivo.

Ni treba obširno govoriti, da krivo razvijanje ženstva strupi in kvari ves napredek. Stvar je sama po sebi jasna, pa tudi zgodovina nam daje obilo primerov za vse čase in vse narode. Ona nam kaže, da je pri divjih narodih ženska popolna robinja, stvar, ki se kupuje in prodaja kakor krava ali konj. Še celó vera v jednega Boga in nesmrtnost duše ni mogla rešiti ženske večjega ali manjšega praktičnega robstva: saj je že Eva bila dana v popolno last možu. Še le

krščanstvo je bolj zmanjšalo nejednakost moških in ženskih pravic, obsezajoč vse v ideji vzvišene ljubezni in enakosti. Ali ko ni bilo več prvih kristjanov, kaže nam zgodovina, kako so v teku mnogih stoletij dvigale se ali padale ženske pravice, kako je za strogo pokornostjo možu sledila večkrat neka enakost, ki pa nikoli ni bila blizu krščanskega ideala, mari je ta enakost bila večkrat izraz pokvarjenosti, katere si se ve da nikdo želeti ne more in ne sme. Jedno pa vendar smemo trditi in sicer, da rastoča omika, t. j. zdrava omika, ne puhli, površnji blesk in sijaj, ki ni napredek, ampak črv spodjedajoč drevo prave omike, daje ženstvu večje pravice, bolj in bolj razvija njegove sile ter jih rabi za občni napredek.

Res je pri razvijanju ženstva še vedna nevarnost, da ne zájde na krivo pot, kakor je že zašlo ne jedenkrat v teku zgodovinskega razvitka, na pot moralne pokvarjenosti, ki je večkrat prišla takoj za veliko moralno strogostjo. Ne sme se torej pretiravati; če ne lehkoumnost in razuzdanost tako rekoč z elementarno silo raztrga vse vezi strogosti. Ali to so krajnosti, po katerih se ne ravna zdravo razvitje, in vendar so ravno one največ zakrivile, da je borba za ženske pravice sem ter tja še neprikljubljena. Se ve da je veliko kriva tudi moška sebičnost, ona sladka zavest gospodovanja, katere se časih morda celó razviti človek ne otrese lahko, če dobi priliko, da nad slabo žensko pokaže svojo moč.

Te sebičnosti pač ne bomo branili glasno in — naravnost. Pač pa to radi delamo z raznimi izgovori in olepšavanjem, da slaba ženska ne more stati na svojih nogah, da je fizično in duševno za to preslaba. Res je fizično slabejša in celo njeni možgani so baje nekaj laglji ko moški, pa vendar sirota — žena divjakov, poludivjakov in celo krščanskih narodov kaže nam, da je sposobna za najtežja dela. Če tudi torej ženska gotovo ni tako fizično jaka ko moški, vendar se svojega težkega dela ima ravno zato sramovati tem menj, ker je slabejša tako, da jej to dela samó čast in ne zasluži brezdušnega zasmehovanja, da je slabejša.

Gledé duševnih sposobnostij pa vprašanje gotovo ni rešeno, če tudi se mi, moški, kaj rado širokoustimo, da ženska nikakor ni za strogo mišljenje, posebno pa ne za matematično ali sploh abstraktno. Vprašanja kar naravnost v svojo korist rešiti ne smemo že zato, ker ženske ni v Evropi ni v Ameriki niso imele večstoletne ali celo tisočletne prilike, da se izkažejo na tem polji. Kolikor jim je pa dana bila prilika, pokazale so v obče posebno v naši dobi, da se jim ni sramovati svojega dela. To lahko kar naravnost trdimo: odlikovale so se in odli-

kujejo se v znanosti in umetnosti in sicer v vedni bolj ali menj očitni borbi z „jačjo polovico človeštva“. Smemo torej ponavljati, da vprašanje glede duševnih sposobnostij ni rešeno in moramo dodati, da tudi še ni moglo biti rešeno, ker nam zgodovina v večji meri samostalno razvitega duševnega ženskega dela še ne prikazuje, ker se v borbi z moškimi nikoli ni moglo bolj na široko razviti tako resno duševno delo. Tako delo bi bilo še le takrat mogoče, ko bi se ženstvo malo po malem moglo razviti do samostalnosti ter bi pale vse mnogoštevilne ovire in vsi predrasodki, ki so na potu takemu razvitju celo v onih zemljah, kjer ženstvo primerno še najbolje stoji. Prej torej pač nimamo pravice kar naravnost ne priznavati nekaj, kar še ni moglo podvreči se izkušnji.

Da se pa to vendar dela, kdo bi tega ne videl, če se le malo ozre okoli sebe. Lehko bi se pa reklo, da ravno to, da do sedaj, t. j. v teku tisoč in tisoč let ženske niso mogle povzdigniti se do jednakega duševnega razvitja, kakeršno imajo moški, da ravno to dokazuje, da one niso zanj, da torej, ker ga niso dosegle do sedaj, ga tudi sploh doseči ne morejo. Če stvar dobro premislimo, koliko pač vidimo ljudij, ki ravno tako modrujejo in sklepajo, četudi je tak sklep čisto neopravičen in gotovo nelogičen. Ko bi se smelo tako sklepati, moral bi biti veljaven tudi n. pr. sklep, storjen pred porabo para kot dvigatelja, da, ker se ljudje do tedaj niso vozili s parom, da se zato ne bodo nikoli.

Torej tisoč- in tisočletja so razvila ženske sposobnosti, ženski mozeg pod pritiskom okolnosti, recimo naravnost, pod pritiskom bolj ali menj očitnega robstva. Ali bi ne bilo naravnost čudo, t. j. nekaj, kar bi presežalo vse naravne zakone, ko bi tak mozeg razvil se ravno tako kakor moški, ki se je ves ta čas razvijal gotovo ali v polni ali pa vsaj v polnejši svobodi ko ženski? Posadite drevesce v steklenem rastlinjaku. Rastlo bode hitro, ali nikoli ne bode imelo te jakosti in sile ko da bi bilo vzrastlo v primerni toplini zunaj na prostem zraku. Niti zelenje ne bo tako lepo, in cvetje tako skozi in skozi zdravo in tako dišeče, pa tudi sad ne tako ukusen, ko tam, kjer tako sadje dozoreva pod milim nebom, v žarkih toplega solnca. Ali ni ženstvo rastlo in razvijalo se dolga tisočletja v ravno takem topličnem zraku? Kako bi moglo biti tako duševno čvrsto in jako kakor moštvo? Ponavljam torej, pravo čudo bi bilo, ko bi se to dogodilo.

Smemo pač naravnost reči, da žensko razvitje, četudi doseže največjih razmerov, ne bo popolnem jednako moškemu. Na tem tudi mnogi jahajo šarca svojega ženskemu razvitju neprijaznega modrovanja. Jednako res ne bo. Ali zakaj bi pa tudi ne bilo? Lehko je ravno tako

visoko, pa vendar ni jednako: ima svoj značaj. Misliti si moremo celó prav lahko, da bode ženski um, ki ga morda ne tišče tako zelo tisoč- in tisočletni sledovi časih prav malo kulturnega, ampak surovo barbarskega življenja, v vseh mnogoštevilnih premenah zgodovinskega življenja, da bode ta ženski um (kar vidimo časih že sedaj) videl marsikaj jasneje, našel ravno zato laglje kako novo kulturno idejo ter jo branil in da bode sploh njegov kulturni instinkt imel časih večjo naravno silo, kot moški, ko se je bolj utrudil in iztrošil. Jaz menim, da se to misliti dá in da se nam ni bati očitanja, da bolj izurjen moški um bo gotovo več dosegal ko ženski: bolj izurjen gotovo, ne pa bolj utrujen in iztrošen, kar ravno tu poudarjam.

In ali si ne smemo misliti, ali ne moramo priznati, da je že do sedaj ženski um vplival, če tudi je bil stiskan in oviran, na kulturni razvitek in sicer prav blagodejno v onem blagem svojem delovanji na srce in glavo? Zato pač ne smemo sprejeti one fraze, ki je ravno tako navadna kakor pusta, da ženska živi le s srcem, a ne z glavo. In če tudi radi priznavamo, da je življenje srca pri njej bolj razvito, ko pri moškem in da je ves njen organizem nežnejši in da bode ostal, ali pa iz tega sledi, da se ženski um ne more razvijati? Nikakor ne! Ali ni temveč kar naravnost jasno, da ženska glava, polna zdravega znanja, katero oplodujejo ideje kulturnega napredka, da tak ženski um bode deloval tudi na srce v najplemenitejšem zmislu, da bode gorelo z vso žensko nežnostjo in gorečnostjo za vse, kar je plemenito, kar služi napredku, kar je v najlepšem zmislu človeško? Ali se ne bodedo potem menj bali duhovne praznote ženstva, na katero se tožimo, če tudi bi prav za prav morali tožiti se samó náse, ker smo ravno mi največ krivi, da ženstvo tako slabo napreduje? Ali si ne smemo misliti, da bode ravno tedaj, ko bosta ženski um in srce delovala na kulturno razvitje z večjo silo kot sedaj, to razvitje popolnejše in bolj harmonično ali skladno, ko do sedaj? Saj tega vendar ne bodedo tajili, da naše kulturno razvitje, če se omejimo tudi samo na Evropo in na kraje okoli Sredozemskega morja ter na Ameriko, da to razvitje, katero navadno imenujemo evropsko, nikakor ni tako skladno in stalno, kakor bi ga želeli? Ali ni verjetno, da bode večje medsobno delovanje ženskega in moškega uma samo popolnilo in utrdilo obče razvitje, da se bode menj bati slučajnega zibanja z jedne strani v drugo, kar je tako nevarno zdravemu razvijanju?

Vse to so bolj občne misli. Poglejmo si pa, kako žensko vprašanje vpliva na naš slovenski narodni razvitek in česa bi tu želeli.

(Konec prihodnjič.)

Proti severju!

 nikari ne v dežele jasne,
 Tjã, kjer solnčno se blesti zlató,
 Kjer z vonjavo svojo rože krasne
 In naránče vzduh polné sladkó.

Kjer na vsaki veji zeleneči
 Čuje se preljubih ptičev glas,
 Ptičev, ki priplúli hrepeneči
 V čudoviti log svetál so v vas.

Ne! — a tjã, le tjã srcé veleva,
 Kjer puščavi je podoben svet,
 Tjã, kjer tožen prt snežén odeva
 Davno, davno že premrli cvet.

Tjã, kjer čuti pesni ni nobene,
 Kjer buči nevihta čez raván,
 V spóne svoje vklepajoč ledene
 Góli dob in smrečij gozd temán.

Kajti, kaj so cveti mi bogati,
 Petje, solnce, stvarstva vsega čar
 Proti tebi, vnučec moj ti zlati,
 Ki te zrla nisem še nikdar!

Lujiza Pesjakova.

Bolška soteska.

Spisal S. Rutar.

Bolška soteska (Flitscher Klause) je najožji, globoko urezani klanec med Julijskimi Alpami. Na njegovi zahodni strani se vzdiga ravno nad Bolcem 2210 m visoki Rombon (Veliki vrh), a na vzhodni nekoliko višji vrhunec (2322 m) Krnice. Oba spuščata svoja gola rebra prav strmo k Bolški soteski, ki pri mostu le 532 m nad morjem leži. Tam doli se približujeta oba nasprotna obronka do 150—200 m. Skozi to sotesko si je izdolbla rečica Koritnica, ki izvira na južni strani Mangarta in se izliva v Sočo jugoiztočno od Bolca, jako romantično korito, ki je 50—60 m globoko, 470 m dolgo, a po nekaterih krajih samo dva metra široko. Po tem koritu je dobila rečica svoje ime Koritnica. Ravno sredi soteske drži čez korito omočičev most, s katerega se navadno kamenje meče doli v strašno globočino. Po tem mostu prestopi predelska cesta, ki je do sedaj vodila ob levi iztočni strani Koritnice, to rečico in pelje skozi skalno zaseko dalje proti Bolcu. Ta del ceste so dodelali še le l. 1850., dočim je stara cesta še le niže doli pod sotesko in koritom držala čez rečico ter se potem navzgor zavijala na bolško polje.

V sredi soteske, na južni strani mosta in ravno vrhu strahovitega prepada se je videla še do l. 1881. prav romantična razvalina, kakor

jo je bil naslikal prof. Adalbert Brechler in se je ob svojem času videla v „Illustrierte Zeitung“, potem v hrvatskem „Viencu“ (1874, str. 237) in na zadnje v dunajski „Heimat“ (1877, list 50). Tu se je videlo malo, štirioglato poslopje, jedno nadstropje visoko, a brez strehe, tako da so bili zidovi že razpadati začeli. Na dveh vnanjih, proti prepadu obrnenih oglah sta stala dva okrogla stolpa. Zapadna stran grada pa je bila od strme gorske stene tako dobro zavarovana, da jej ni bilo potreba stolpov. Vse poslopje je obdajalo dvorišče, katerega zid se je na zahodni strani naslanjal ob nepristopno omenjeno steno. Visoko gori na tej steni se je videlo še jedno, stolpu podobno zidanje, od katerega je vodil zid malo navzdoli po steni, na tistem mestu namreč, kjer bi se bilo lahko od zahodne strani po strmini doli do grada priplezalo. Do tako zavarovanega grada je bilo možno priti jedino po ozkem lesenem mostu, ki je držal na vzhodni strani čez globoko korito. Ako se je ta most vzdignil, bilo je nemogoče prodreti do grada.

Tu opisana slika razvaline v Bolški soteski dandanes ni več resnična. Jeseni l. 1881. so začeli namreč avstrijski ženisti popravljati stari grad in napravljati novo trdnjavo, katera naj bi sovražniku pot zapirala skoz Bolško sotesko, ali ga vsaj kolikor mogoče ustavljala na njegovem pohodu proti Koroški. Trdnjavico so lani dodelali po vseh modernih zahtevah in zdaj ima tudi svojo malo stražo, katera redno dohaja vsak mesec iz Trebiža.

Zgodovina starega grada v Bolški soteski je zelo zanimiva, ker je ž njo spojena zgodovina vsega bolškega okraja od XV. stoletja dalje. Bolško je bilo pod Avstrijo posebno glavarstvo, čigar načelnik je dobival ukaze naravnost od vlade v Gradci. Ta cesarski glavar je stanoval navadno v bolškem gradu in tu je tudi ljudstvo plačevalo svoje desetine, kajti cesarskih davkov so bili Bolčanje oproščeni celó do časa Francozov. Toda poglejmo, kdo in kdaj je sezidal bolški grad.

Ko so bili začeli Turki zadnja desetletja XIV. stoletja tudi Goriško obiskovati in so l. 1478. ob Soči gori čez Predel na Koroško prodrli, pošljejo Benečanje, posluživši se slabotne in nemarne vlade poslednjega goriškega grofa Leonharda, svojega pooblaščenca Jakopa Valvasona na Tolminsko, da bi zemljo pregledal in potem beneškemu senatu nasvetoval, kje naj se napravijo male trdnjave v obrambo proti Turkom. Ko je ta pooblaščenec prišel v tolminske in bolške gore, začudil se je njih prirodni lepoti, globokosti dolin in bistrosti vodá. Poslal je v Benetke zelo obširno poročilo, v katerem popisuje med drugim tudi romantično ležo in prirodno krasoto Tolminskega. Na to odloči senat postaviti malo trdnjavo v Bolški soteski. Ker je bilo mesto jako ugodno

ležeče in že od prirode same utrjeno, zato Benečanom ni bilo potreba veliko zidati in zares pričajo nam sočasni viri, da je bila bolška trdnjavnica s početka le lesena. Za dovoljenje na goriških tleh utrjevati se takrat Benečanje nikogar niso vprašali, kakor so tudi samooblastno postavili l. 1472. trdnjavo Gradišče ob Soči na goriškem svetu. Benečanje so namreč mislili, da po zamrtji goriških grofov morajo vsa njih posestva na južni strani Julijskih Alp njim pripasti, kakor so bili že l. 1418—1420. pogoltnili akvilejsko patrijarhovino.

Večjo važnost zadobi bolški grad še le l. 1508., ko so bili Benečanje vse Goriško oteli cesarju Maksimiljanu. Beneški vojvoda Alvion o vrže tedaj močno posadko v bolški grad, da bi Avstrijci ne mogli pošiljati vojakov po predelski cesti na Goriško. Ko pa so bili Benečanje naslednjega leta z Goriškega pregnani in je avstrijski general Henrik Brunsviški brezvpešno oblegal poprej Čedad, potem Tolmin, obrne se ta zadnjič na Bolško, kjer so prebivalci kazali veliko nagnenje do Avstrije. Ko pride torej Brunsviški v Bolec, vzprejmejo ga radostno tamošnji prebivalci ter mu prostovoljno izročijo svoj grad in ves okraj. Izgovorijo si le, da mora avstrijska vlada varovati njih samostalnost in da jim ne sme nakladati nikakih bremen. Prevzeli so dolžnost, da hočejo sami braniti bolški grad pred Benečani. Za potrebe in vzdrževanje tega gradu odmenili so tri gozde, ki so še zdaj državna lastnina. Tako je dobil bolški grad svojo stalno posadko.

Ko je cesar Maksimilijan uredil Goriško grofijo, dal je tudi Bolčanom posebno glavarstvo. Prvi bolški glavarji so zapovedavali navadno ob enem tudi v Gradišči in Meranu, torej ob celi meji proti Benečanom. Tak branitelj beneške meje in bolški glavar je bil tudi znani junak Nikolaj Salm, ki se je pozneje zlasti odlikoval v bojih s Turki. Pozneje je bil mejni glavar Bonaventura d' Egk, ki dobi l. 1532. nalog od goriških stanov, naj dobro zastraži Bolško sotesko, da ne prodere kuga s Koroškega tudi na Goriško.

Najimenitnejši bolški glavar je bil Filip Jurij Gera od l. 1612. do 1643. Ta je po polnem popravil, ali morda z nova prezidal bolški grad, katerega so Nemci posle imenovali Thalberg (Dalberg). Ker grad ni imel zadosti pitne vode, iskal in stikal je tako dolgo po špranjah bližnjega skalovja, da je zasledil primeren studenec. Do njega je dal napraviti zložno pot in ga tako zavaroval, da ni mogel sovražnik do njega. Spomenik svojega delovanja je zaznamoval sam z napisom na kamen, ki je sedaj vzdan ob novi cesti, ravno na onem mestu, kjer je bil studenec najden. Ta napis slove: „Der Woll Geporn Herr — Georg Philipp Her Von — Gera Hat Die Festung Dals Pavt Vnt Renovirt

Vnd Die Baser — Er Fonten. Im 1.6.1.3. Jar.“ Pod tem napisom je izdolben Gerin grb, v katerem se vidijo jelenje glave.

Važnost bolške trdnjave se je pokazala zlasti v drugi beneški vojski (1615—1617), ko je posredovala pošiljanje vojakov s Koroškega na Gorisko. Pa tudi pozneje so jo skrbno varovali. Bolški glavar kot zapovednik grada je imel pod seboj jednega topničarja (bombardirja) in štiri vojake, katere je plačevala vlada. Vender se je še le za francoskih vojná zopet ponudila prilika, da je grad z nova dokazal svojo strateško važnost.

Ko so l. 1797. Francozi posedli Gorico, začeli so kmalu napredovati ob Soči navzgor za umikajočo se avstrijsko vojsko. General Bajalich je bil pustil za seboj kot zadnjo stražo generala Köblösa z njegovo brigado. Ta se je moral pri svojem umikanji po predelski cesti neprenehoma bojevati s Francozi. Prišedši na Bolško, poséde s 500 granadirji grad v soteski ter se zapre v to trdnjavo. (Vodnik, Ljubljanske novice, 26. malega travna l. 1797.). V naglici so popravili vojaki grad in pripravili za obrambo, kolikor se je dalo, kajti sovražnik jim je bil za petami.

22. marca 1797. pridejo Francozi pred grad, utabore se ob stari cesti na vzhodni strani in začnó trdnjavo oblegati. Posadka sicer hrabro odgovarja francoskemu ognju, ali kmalu sprevidi, da se ne bode mogla dolgo braniti proti tolikej sili Francozov. Zato sklene pomagati si z zvijačo. Ko se naredi zvečer trda noč, zapusti skrivaj jeden oddelek trdnjavo, drugi pa razkrijejo leseni most, ki je vodil preko globokega prepada, in ostanejo mirni v gradu. Francozi misleči, da je vsa posadka grad zapustila in boječ se, da bi Avstrijci ne posedli z nova tako važnega mesta, sklenejo še tisto noč polastiti se grada. Ko začnó v temi korakati proti razkritemu mostu, popada jeden za drugim v globoko Korito. Ko pride tudi bobnar na most, zatoči se tuđi on z bobnom vred v prepad. Ali to nenavadno ropotanje bobna opomni Francoze, da tu mora nekaj posebnega biti. Ko se prepričajo o zvijači avstrijskih vojakov, razsrdijo se silno in sklenejo grad na vsak način v svojo pest dobiti. Kupijo si za suho zlato izdajalca (nekega pastirja), da jih je pripeljal na visočino nad gradom, s katerega se je prav lahko streljalo. Ko so tako Francozi zjutraj 23. marca posedli vse bližnje visočine, sprevidi posadka, da je nemogoče dalje držati se in ker ni bilo od nikoder nobene pomoči, vda se ob jedni uri popoldne. Francozi razderejo v naglici grad in odpeljejo vso posadko kot jetnike. Kmetje iz bližnje okolice so morali potem v raboto hoditi vlačiti ubite Francoze iz Korita in pokopavat jih. Pravijo, da je voda še v novejšem času orožje na dan metala.

Ljudstvo dan danes pripisuje vso to nesrečo Turkom. Pravijo, da je posadka, ko so se Turki približali, po gradu luči prižgala, odkrila most in potem zbežala. Od množice v Korito popadlih Turkov bila se je baje voda zajezila in je še v poznejših časih trupla in orožje nosila na dan (Novice 1862, list 35).

Dva cveta.

Cvet na gróbu tihem ráse —
Nežen cvet!

In ko ráse, pač smehljá se
Z bójo pisano odet:

„Zvéstost srčno, zvéstost večno
Javljam jáz.
Devo borno in nesrečno
Glasno pač proslávljam jáz!

„Ljúbljencu priklił sem milo
Iz globín;
Njej, oh, njej pa z večno sílo
V srci cvéte nanj spomin!“ — —

Glej! in tam na vrtu ráse
Nežen cvet.
Ko pa ráse, pač smehljá se
Z bójo pisano odet:

„Danes še v laséh deklétu
Cvél bom jáz!
A ko cvél bom — v njenem cvetu
Zginil méni bode kras!

Srečo njeno jaz proslávljam
Vekomáj!
In nevésto jo pozdrávljam;
Bog jo žívi, Bog krepečáj!“ — —

Zgini cvet na gróbu — zgini
V prah zemljé!
Zgini, oh, kot njé spomini,
Zgini kot zvestóba njé!

A. Funtek.

Narodne stvari.

II.

Vedomec.

V tržaški okolici zapisal D. M. Obalovič.

Spoznati je človeka vedomeca po črnih obrvéh. Ljudstvo ima „vedomec“ za navadne ljudi, ki po noči ob poznih urah po hišah hodijo in se morejo tudi o tej priliki v razne živali izpreminjati. Ako človeka zjutraj, ko se probudi, členi na rokah ali nogah bolé, ali če mu po noči v težkem spanji sapo zapira, pravijo, da je tega človeka.

vedomec „mastil“. Ljudstvo tudi veruje, da se more vedomec skozi najmanjšo luknjico, tudi pri ključavnici, prikrasti v hišo. Pri večjih ljudeh pa nima vedomec posebno velike moči. Toliko bolj nevaren je pa malim otrokom, koje speče v zibelkah zaduši. Ljudstvo pravi, da taki otroci, ki so po vedomcih zadušeni, poznajo se najbolj po tem, da so po smrti vsi črni. Veruje se tudi o ljudeh, ki se v vedomca preustvarjajo, da niso sami tega krivi, ampak da jim je že tako prirojeno. Vedomci tudi v nezavednosti svoje delo opravljajo. Ako pa človek sreča vedomca, ki ravno gre na svoje delo, in ga ogovori, vzdrami se takrat vedomec ter vrne domov. Onemu človeku pa, ki je gredočega vedomca nagovoril in s tem vzdramil, reče se, da je vedomca „vrnil“. O tem pa več govori sledeča dogodbica: V neki vasi v tržaški okolici se je vračala žena pozno domov. Na poti pa je srečala vedomca. Bil je opravljen, kakor Tirolec, in z visokimi škornji. Ker je pa ona žena vedomca poznala (bil je namreč neki starec z bližnje vasi), rekla mu je: Kam pa greste, oče Ivane? Na to se je pa vedomec vzdramil, obrnil ter odpravil domov. Oni ženi pa še zmerom pravijo, da je vedomca „vrnila“. Mnogi ljudje tudi verujejo in sami pravijo, da se jim zjutraj, ko se vzbudé, pozna po truplu, kakor ugrizi velicnih zob. Nadalje tudi pravijo, da se jim zjutraj na rokah, posebno za pestmi pozna, kakor bi bili po noči okovani v teške okove. Takrat pravijo: Vedomec me je „mastil“. Če se pa vé ali misli, da ima vedomec v kako hišo priti, vrneš ga lahko z mogočimi „leki“. Nekateri tudi pravijo: Če se sumnji, da vedomec v katero hišo prihaja, napravi se na tleh, bodi si tudi pred hišo, krog ali „kolobar“. O navadni uri, ko ima vedomec priti, ustavi se pri omenjenem krogu. Potem pa v podobi drobne miške toliko časa okoli kroga po risu teka, dokler se ne utruji ter ne vrne domov. Ljudje mislijo, da vedomec po takšnem načinu izgubi za vselej moč pri tisti hiši.

Trubar, župnik v Loki, ne v Logu.

Spisal A. Fekonja.

1. štev. letošnjega „Ljublj. Zvona“ v članku „Črtica o Primoži Trubarji“ g. L. Ž v a b med drugim piše na str. 43: „V 29. dan aprila 1541. l. je bil Trubar župnik v Logi (?) in — po Jennerjevih zapiskih — ob enem škofov kaplan stanujoč v Trsti.“ — Da bi Trubar tedaj bil župnik v Logi, t. j. v Logu, tolmači pisec iz

latinskega teksta: „... presbitero primo Truber de rafsiza plebano in loch...“; a vender dvoji, da-li bi „loch bil = Log ali ne, ker za besedo v „Logi“ stavi v oklepih vprašaj — „(?)“.

Ne vém, kateri Log g. Žvab misli, in ali sploh misli kateri določen Log; kajti krajev s tem imenom je več na slovenski zemlji.

Fare ali župe „Log“ so dan danes, kolikor mi je znano: v ljubljanski škofiji: Spodnji in Stari Log (v dek. Kočevje) ter Zali Log (v dek. Loka); in v goriški nadškofiji: Log (v dek. Bolec), a Logi (v dek. Koborid). No na nijednem teh krajev Trubar ni bil nikdar župnik — plebanus, in tudi v nijednem drugem „Logu“ ne. Nego Primož Trubar je bil župnik v Loki (Lack) v Štajerski niže Zidanega Mosta, katera fara je takrat dohajala ljubljanski škofiji, kakor tudi vse fare v nekedanjem celjskem okrogu še do leta 1787.

V nekem pismu kranjskim stanovom leta 1586. se je podpisal Trubar sam tako-le: „Primus Truber, gewesener ordentlich berufenpraesentirt- und confirmierter Thumherr zu Laybach, Pfarrer zu Lack bei Ratschach, zu Tyfer, und St. Bartholomä Feld, Caplan bei St. Maximilian zu Cilly, windischer Prediger zu Triest, und nach der ersten Verfolgung Prediger zu Rottenburg an der Tauber, Pfarrer zu Kempten und Aurach, nachmals Prediger der ehrensamen löblichen Landschaft in Krain und in der Grafschaft Görz zu Rubia, und nach der anderen Verfolgung Pfarrer zu Laufen und jetztund zu Derendingen bei Tübingen“ (Šafařík Gesch. d. südslav. Literatur I. Bd. po Valvasorji).

Oni v tržaški, po g. Žvabu l. c. v odlomku navedeni listini, imenovani kraj „loch“ je torej po Trubarjevo Loka pri Radečah, to je baš omenjena Loka preko Save, sedaj v lavantski škofiji (dek. Laško, Laški Trg). In uprav v oni dobi je Trubar bil tam župnik, rekše 1541. leta. Jan. B. Gajšnik (župnik v Loki 1744—66) namreč v svoji rokopisni „Compendiosa totius archiparochiae Tyberiensis Topographia“ pravi, da je Primus Trubar v Loki bil umeščen, „inauguratus est“, leta 1540 (v. Ig. Orožen: Das Bisthum und die Diözese Lavant IV. Th. Das Dekanat Tüffer 1881, str. 452, 449, 127), ter je še dné 9. avgusta 1541. bil tam, — „plebano in loch“ (vsled druge listine tržaške, v „Lj. Zvon“ l. c. str. 44).

Na Laškem (t. j. v Laškem Trgu), katero Trubar v omenjenem pismu neposredno za Loko imenuje kot mesto svoje župniške službe, mogel je službovati le prav kratko časa; kajti že dné 12. junija 1542. l. se nahaja v Laškem Trgu župnik Sigism. Grabschopf (v. Orožen l. c. str. 128). Sicer pak (kakor Orožen ib. 127 pripazuje) Trubar na Laškem ni bil pravi župnik-plebanus (parochus), nego samo vicarius ali farni

oskrbnik svojega zavetnika in dobrotnika tržaškega škofa Petra Bonhoma, kateri je bil — kakor tudi več njegovih sprednikov — uprav župnik Laški, „plebanus ac commendatarius plebis de Tiver“ (prim. Orožen l. c. 123, 125). — V ostalem se zdi oni Trubarjev „curriculum vitae“ nekoliko zmeden ter ne povse jasen, kar se namreč tiče kronologije, — vsaj v prvem délu. V raznih spisih tolmači se nam stvar različno. — Kdo nam končno posveti v vse té še precej temne strani o življenji Primoža Trubarja, utemeljitelja našega slovstva? —*)

Giácomo.

Noveleta. Spisal A. A. P.

Giácomo, hočeš zaslužiti mesto mene dve liri? Jaz imam že nekam drugam voziti,“ nagovori gondolir Giorgio svojega tovariša.

„Ne, tudi jaz sem že najet in za dobro plačo.“

„Za dobro plačo! — Koliko dobiš?“

„Deset lir za uro mi je obljubil kavalir.“

„Diavolo! — Addio!“

„Addio, amico Giorgio!“

Danes je sv. Marka dan in velik praznik v Benetkah. Danes si zasluži vsak gondolir toliko, kolikor drugače v jednom tednu, a Giácomo zavrača vse ponudbe. Deset lir za uro mu ne obljubi nikdo. Leno leži na kamenitem bregu ob Velikem Kanalu, puši cigareto ter posluša melodijozne glasove godbe, ki se razlega od trga sv. Marka sèm.

V stari palači dožev imajo nocoj na sv. Marka praznik plemenitaši in bogataši beneški velik ples. Tam se zbira vsa veljavna gospôda, nobenega imenitnejšega ne pogrešaš. —

Ko zasliši Giácomo najjsto uro biti z zvonika cerkve sv. Marka, skoči v svojo gondolo in vesla v neki bližnji stranski kanal. Pred visoko staro palačo se ustavi ter čaka zibaje se v ladjici. Na bregu nekdo lahko zaploska. Giácomo pritisne gondolo k bregu in vánjo stopi najprej mlad kavalir.

*) V Žvabovem spisu na 41. strani v 2. vrsti od zdolaj nam. sospet petiamo, čitaj: sospettiamo. Na 42. str. v 1. vrsti od zgoraj nam. d'origie, čitaj: d' origine. Na 44. str. v 20. vrsti od zgoraj čitaj: resnično. Na 45. str. v 6. vrsti od zgoraj nam. znanej sv. Antona cerkvi, čitaj: zvanej starega sv. Ant. cerkvi.

„Beatrice!“ zašepče in podá na bregu stoječi dami rokó. Lahno skoči ona v čolníc in on jo ujame v naročaj.

„Canale Grande, signoria?“ vpraša Giacomo.

„No, no,“ odgovori gospod ter mu pové, kam naj vozi.

„Že vem, že vem,“ pravi gondolir in zavije kričé okrog ogla, naj se mu umakne, kdor mu nasproti prihaja.

„Predraga Beatrice moja, koliko časa te že nisem videl!“ pravi mladi mož ter jo poljubi.

„Ljubček moj, kako sem srečna!“ odgovori mu ona.

Giácómo pa se molčé opira v veslo ter vesla ven na morje. Ko pride iz mesta iz ozkih kanalov, popusti veslanje in ladja sama plava v svetli mesečini na planem, širnem morskem površji.

Filippo de Falcone in Beatrice, soproga grofa Muzzija, govorita zaljubljeno, objemata se in poljubujeta ter sta srečna.

Giácómo pak je zadremal. —

Na sijajni nocojšnji ples je odšel tudi conte Muzzi. Njegova mlada soproga Beatrice ni hotela iti ž njim; bolela jo je glava. Conte Muzzi bi bil rad ostal doma, a Beatrice ga je le preprosila, naj si zaradi nje ne kali veselja. In šel je sam.

Filippo de Falcone se je oprostil pri svojem prijatelji Carlu, soprogu komtese Muzzijevke, da ga ne more spremljati na veselico, ker mora odpotovati to noč še v Trst, da tam uredi važna opravila, katerih ne more odlašati. —

Hitro, prehitro je minil čas Filipu in Beatrici. Večerna sapa je zanesla gondclo že precej daleč ob obali navzdol, ko se spomnita, da bi bilo nevarno za Beatrico še dalje ostajati od doma.

Filip vzbudi gondolirja ter mu zapové, naj pelje zopet nazaj.

„Ah, gospod, vzbudili ste me iz strašnih sanj,“ pravi Giacomo, a Filip ga ne posluša. Porabiti mora zadnje kratke trenutke, da se nasrka medu iz sladkih ustnic lepe Beatrice.

Giácómo si zmane zaspane oči in prej nego v pol ure ja privesla zopet tja, kjer sta bila stopila v čoln Filip in Beatrice.

„Addio carissimo!“ zašepeta Beatrice ter izgine v visoko palačo, kjer jo je že pri vratih čakala služnica.

„Felice notte, Beatrice!“

Tudi Giacomo je bil srečen. Filip mu je dal še več, nego mu je obljubil in veselo zvižgaje in pevaje je veslal gondolir domov, mislé si:

„No, danes sem zaslužil denarja, da ga komaj nesem!“

Conte Muzzi je bil jeden najbogatejših Benečanov. Pred dvema letoma mu je umrl oče ter mu zapustil veliko imetje, s katerim

je trgoval v vse zemlje sveta, da se mu je množilo dan na dan. Pred dvema letoma se je oženil s hčerjo bogatega meščana Petra Pilatija, katera mu v hišo ni prinesla samó lepote divnega svojega telesa, temveč tudi še precej tisoč beneških zlatov.

Srečnim imenovali so prijatelji in znanci grofa in tudi sam se je štel med najsrečnejše ljudi na svetu. In zakaj bi se tudi ne! Bogat je bil in zadovoljen z življenjem, katero mu je podajalo vse, kar koli si je le pozelel; čistili so ga vsi in imel je lepo ženo, katero je ljubil on sam in njega ona. Otrók res še nista imela, a bila sta oba še mladá in conte Muzzi ni izgubil še nade.

Prepričan je bil conte Muzzi, da Beatrica njega ljubi in ne vem, kaj bi dejal in storil, ko bi se upal kdo o tem dvojiti.

Beatrica je bila jedva v sedemnajstem letu, ko se je omožila z grofom Muzzijem. Skoro do zadnjih dnij pred ženitvijo je bila v nekem ženskem samostanu zaradi vzgoje. V tem odgojevališči je bila od najnežnejših let; zgodaj umrle matere ni poznala nikdar.

Živa deklica se ni premišljevala dolgo, ko jej je nekega dne pisal oče, da naj se moži.

„Zdaj sem prosta!“ vzkliknila je, prebravši očetov list in resnično je iz prva ljubila svojega osvoboditelja iz zaduhlih samostanskih zidov. Dopadale so jej lepe in sladke besede Carlove in udana mu je bila, kakor se udá mlado dekletce kmalu vsakemu, kdor se jej laska.

Filippo de Falcone je bil že izza otroških let najboljši prijatelj Muzzijev. Njemu je prvemu zaupal svojo ljubezen, njemu je prvemu pokazal svojo soprogo, na katero je bil toliko ponosen. — Da se je Filip po plesih in veselicah toliko bavil z Beatrico, ni se nikakor čudil Carlo. Saj je bil njegov prijatelj, tedaj tudi prijatelj njegove žene!

Filip je bil lahkoživ. Tudi on je podedoval precej imetja. Učil se je pravdoznanstva v Bolonji, a ko je zapazil, da se v veselih družbah krči njegov denar, vrnil se je v Benetke in stopil v družbo z ubogim, a špekulativnim trgovcem. Za trgovino se je brigal Filip le malo. To skrb je prepuščal svojemu drugárju. Sedaj je živel v Benetkah jednako veselo, kakor prejšnje dni v Bolonji.

Živo nasprotje vedno veselemu Filipu bil je Carlo. Ne da bi bil morda mizantrop, a kakor je bila Filipu vesela družba vse, tako je bilo resnemu prijatelju njegovemu mirno in srečno domače življenje najljubše.

„Venti cinque lire!“ naštel je Giacomo, ko je s svojo ladjo prišel domov.

Na svoji trdi postelji se je premétal mladi gondolir in ni mogel zaspati.

„Kako so srečni ljudje!“ vzdihnil je, ko se je spomnil šepetanja zaljubljenega para, katerega je vozil po morji.

Ko ja je videl tako srečna, spomnil se je svoje Giovannine, katere mu neče dati njegov sosed Paravicini, njemu, ubogemu gondolirju.

„Giacomo, kadar bodeš imel toliko, kakor Giovannina, oglasi se pri meni. Takemu beraču, kakor si pa ti, ne dam svoje hčere“, dejal je ošabni ribič, ko je pri njem snubil Giacomo.

Stari Paravicini je bil pa tudi bogat, vsaj po Giacomovih nazorih. Imel je lepo kočico in s svojim ribarstvom si je prislužil tudi obilo denarja. In kako bogato so tudi živeli pri Paravicinovih!

Ko je prej Giacomo vozil Filipa in Beatrico, želel si je, da bi on imel vsaj deseti del tega denarja, kar je vreden oni prstan, kateri se blišči gospodu na prstu. Zamislil se je in sanjalo se mu je, da je umoril srečna zaljubljenca ter ja oropal. Za dragocenosti pak je dobil denar in z denarjem svojo ljubljeno Giovannino. A vest ga je pekla in bal se je policije in ko ga je iz sanj prebudil Filip, zdelo se mu je, da ga je že zasačila pravica, a kmalu je spoznal, da so bile samó — sanje!

Teh sanj se spomni zopet ubogi gondolir, ko leži brez spanja na svojem priprostem ležišči.

„To so bile grde sanje!“ dejal je; a vender ni mogel popustiti misli, kako bi si pridobil toliko denarja, da bi lahko stopil pred Paravicinija ter dejal:

„Nisem berač! Daj mi svojo hčer!“

Dolgo, dolgo je mislil, že se je začelo svitati. Zaslužil je sicer včera pet in dvajset lir, a to je premalo.

Zdaj se spomni menda nekaj povšečnega. Veselo skoči po konci.

„Imam jo!“ zakliče. „Še nekoliko dnij in Giovannina bode moja žena!“

Vstane. Ne dá mu spati misel, ki mu je šinila v glavo. Stopi iz kočice, v kateri je spal ter se izgubi med drugimi hišicami.

Morda je šel svoji Giovannini pravit, v koliko dneh že bode njegova.

Vroče je še pripekalo visoko na nebu stoječe solnce. Gondolirji so ležali ob bregu v kaki senci ter čakali večera, da se jim prične zaslužek. Giacomo je igral z Giorgijem „moro“. Kar pogleda proti solncu, skoči na noge ter reče Giorgiju, da ne utegne več igrati.

„Ej vraga! Kaj boš zopet zaslužil za jedno vožnjo toliko, kakor včera?“ vpraša ga Giorgio.

„Še več!“ zavpije mu Giacomo nazaj, a že izgine v postranskem kanalu.

Kmalu privesla k Muzzijevi palači. Slugi naroči, da mu je z grofom samim govoriti. Conte, pri katerem je ravno bil Filip in ki je prijatelju in svoji soprogi pravil o včerajšnjem plesu, mislil je, da je morda iz njegove trgovske pisarne kdo, ker mu ni sluga nič določnega povedal, kdo ga prav za prav čaka in ker je navadno ob tej uri že bil pri svojem poslu, poslovi se pri soprogi in prijatelji, rekoč, da se mora ogledati po svojih opravilih ter odide s slugo.

„Gospod grof! Koliko sto lir mi daste, če Vam povem, kdo ljubi Vašo ženo?“ vpraša Giacomo grofa, ki se čudi, ko vidi neznanega človeka pred seboj. Ko zasliši čudne besede gondolirjeve, razkačen zakriči nánj:

„Kaj govoriš, slepar?“ — Srpo gleda gondolirja ter čez nekaj časa še dostavi:

„Naj ljubi, kdor hoče mojo Beatrico, a ona ljubi samó mene.“

„Ni res, ona ljubi družega!“

„Tisoč lir imaš. Evo jih! Povej mi ime! Še danes je mrtev,“ vpije conte Muzzi ter sili gondolirju mošno.

„Dobro!“ zareži se Giacomo, spravi denar ter pové, kar je videl včeraj.

„Lažeš! Filip je moj prijatelj,“ sikal je izza zob Muzzi, ko je končal Giacomo.

„Prepričajte se, gospod, kadar pride k Vam in misli, da Vas ni doma,“ svetuje mu gondolir.

„Saj je tukaj!“ še reče in hiti po širokih stopnicah v prvo nadstropje.

Najprej gre v svojo sobo, vzame bodalo v roko ter stopa po prstih v salon, kjer je zapustil soprogo in prijatelja. — Ne da bi bil potrkal, odpre tiho vrata.

Beatrica sloni Filipu v naročaji, drug drugemu gledata v oči ter se poljubujeta.

Ker je Carlo tiho odprl vrata, nista ga slišala. Nekaj časa stoji grof, kakor bi bil okamenel. Kar zarjove tako grozno-strašno nesrečni mož, katerega sta osleparila najljubša mu žena in najljubši mu prijatelj, zarjove in skoči na Filipa ter mu porine bodalo v prsi.

Beatrica omedlí.

Filipa je Carlo zabodel tako nesrečno, da je v nekoliko minutah bil mrtev.

Zaplakal je nekđaj tako srečni Muzzi, pokleknil k svoji kot mrtvi na tleh ležeči soprogi, a hipno skoči po konci ter dere iz sobane. Doli v veži je še Giacomu štel svoje lire.

„Na sodišče!“ zavpije grof na gondolirja ter mu zaluči pod noge še jedno pest denarja.

Giacomu pa se zboji ter odteče.

Ker nobenega družega gondolirja ni blizi, popelje se Muzzi sam k sodišču ter se tam ovadi, da je umoril Filippa de Falconeja.

Za več let je bil obsojen Muzzi. Beatrica je zblaznela.

Sivolas je prišel Muzzi iz ječe, dasi ni imel dosti nad trideset let.

Po svoji oprostitvi je obiskal Muzzi Beatrico. Prej je bežala vedno pred vsakim ter se bala, da jo umori.

„Beatrica!“ zakliče nesrečni soprog, ko vidi svojo nekđaj tako krasno ženo tako izpremenjeno. Ona je hotela bežati pred njim, a ko zasliši njegov glas, priteče k njemu, objame ga in se razjoka, ali hipom ga sune od sebe ter zavpije:

„Krvav si, Carlo! Beži stráni!“

Odslej je jokala vedno in ako jo je hotel kdo tolažiti, kričala je:

„Krvav si, Carlo! Beži stráni!“

Usahnile so jej solze, ko je umrla.

Bogatemu Giacomu je dal rad Paravicini svojo hčer. —

Nekega dné je prodajal Giacomu ribe v mestu. Kar pristopi k njemu stari njegov znanec Giorgio ter mu pripoveduje o nesrečni Muzzijevi rodovini. Giorgio ni vedel, da se Giacomu kaj tiče ta povest. Znano je bilo sicer, da je Giacomu sedaj bogat, a zakaj ne bi bil, saj je vzel hčer bogatega Paravicinija. Kako pa je prav za prav do bogastva prišel, pravil ni Giacomu nikomur.

„Proklet bodi oni gondolir, ki je grofu izdal, da ga ne ljubi več soproga; ali to ni bil gondolir, to je bil lopov!“ sklene Giorgio svoje pripovedovanje.

„Lopov, lopov!“ ponovi Giacomu mehanično. —

Čez nekaj dnij pak so si pripovedovali gondolirji in ribiči novico, da je sinoči utonil bogati ribič Giacomu.

Vdova Giovannina pak je Giorgia vzela za moža.

Novejši pisatelji ruski.

Piše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergéjevič Turgénev.

Čelovek on byl!

Do nesrečni zaroti „dekabristov“ v 14. dan decembra l. 1825. vspénal se je absolutizem ruski vedno više in više. Ušesa glasovitih strežajev „črnega oddelka“ ali skrivne policije slišale so vsako izgovorjeno besedo, rekel bi skoraj, skozi zid; cenzorjevo peró pa je črtalo in prenejalo še tako nedolžne stavke. Ni torej čudo, da se literarno gibanje ni moglo razvijati v tisti meri, kakor bi se bilo lehkó. Sicer spada v to dobo delovanje Puškinovo, kateri se dan danes smatra še vedno za prvega pesnika ruskega; ali zato se nam je zahvaljevati njegovi krepki, neupogljivi energiji, katero je rešil iz časov preddekaberskih in kolikor toliko ohranil. Za Aleksandra I. se je razpravljalo v družbi ruski po različnih krogih že nekam svobodno grajansko vprašanje, s katerim je ozko zvezano vspešno ali nevspešno delovanje literarno. Po nastopu Nikolajevem pa je prenehalo tudi to. Dii minorum gentium — s čimer jim pa še ne odrekamo lepih zaslug za pisemnost rusko, bili so bolj obljubljeni od Puškina. Jako so tedaj cenili Marlinskega (Bestuževa), Senkowskega („barona Brambeusa“), s spoštovanjem so gledali celó na Kukólnika, na pamet so se učili pesni Benediktova, zavzeti od formalne njih dovršenosti in ne gledé na njih vsebino. Posebno slab ukus, kult ruskih lažiklasikov in slepo češčenje obstoječega državnega ustroja je zastopala „Sévernaja Pčela“, kateri sta bila urednika porušen Nemeč Greč in porušen Poljak Tadej Bulgarin. Vlada je ta list podpirala in žalibog, da je bilo število tistih, ki so ga sovražili, le majhno. Drug mesečnik, ki je sicer dosti koristil, ali tudi dosti škodoval, je „Biblioteka dlja čtenija“, v kateri se je omenjeni Senkowski boril proti vsem humanskim in narodnim boriteljem tedanjega časa; kajti ta človek je, kakor pravi Aleksander Hercen, „kot Poljak in skriven radikalec vse pojave ruskega življenja jednako zelo sovražil in zaničeval.“

Največji greh tedanje dobe je torej bil, da je večina literatov s hvalo obsipala pogubni in vsak napredek ovirajoči sistem Nikolajske dobe; in ako izvzamemo Puškina in Lermontova, pa pozneje Gogolja, bila je tedanja literarna šola le navidezne veličine, kakor je Nikolajska

doba sama kazala le navidezno velikost in čilost ruske države. Najbolj važno je torej bilo, to šolo podreti in ob enem pokazati puhlost njeno in puhlost vladnega sistema. To je storil, kakor pravi Turgenev, pesimizem Lermontovlja, satira Gogoljeva in stroga kritika Belinskega.

Polagoma se je jela po vplivu teh treh buditeljev z nova gibati ruska publika. Omikanci so se zbirali v društvih ter pogovarjali se o književnih stvareh. Na takih literarnih večerih se je vedno vračal govor na cenzuro. „In kako tudi ne! Težko si more človek dan danes misliti, kaka sužnica je bila tedaj tiskana beseda,“ pravi Turgenev; „vsak literat, bodi si kdor koli, zdel se je samemu sebi tihotapec.“ Cenzorji so črtali besede take, da je človeka že smeh silil. Dolgo je hranil Turgenev neko polo, kjer je cenzor prečrtal besede: „ta deklica je bila kakor cvetica“, ter jih z rudečo tinto zamenil takó-le: „ta deklica je bila bujni roži podobna“. Mnogo se je na takih literarnih večerih govorilo o Gogolji; ali takrat ga še niso razumeli, kajti tedaj se ni še bil oglasil prorok njegov, ruski Lessing-Belinskij.

V jedno takih družeb je bil zašel tudi mladenič, ki se je pozneje poslavil po vsem svetu, Iván Sergéjevič Turgénev.

* * *

Rodil se je 28. oktobra (9. novembra) l. 1818. v orlovski guberniji na rodnem posestvu, Spasskoe Lutovinovo, kjer je tudi preživel prvo mladost. Tu že se je navzel tiste čarobne ljubezni za naturo, katera iz vseh njegovih spisov tako dobrodejno veje naproti. Najprej se je odgojeval doma. Plemenitih rodovin otroci so se napajali tedaj bolj s francosko in nemško omiko, nego li z domačo. Te razmere nam popisuje Turgenev sam v povesti „Punin in Baburin“, ki ima sploh mnogo spominov iz pisateljeve mladosti. Tam nahajamo to-le mesto:

— Ali vam vaš učitelj, kateri vam razlaga rusko slovesnost — saj se vam pač razlaga? — ali vam on tega ne pojasnuje?

— Ne, ne pojasnuje, odgovorim jaz. Ko živimo na kmetih — nimam učitelja. V Moskvi pa jih imam mnogo.

— Ali izvolite dolgo ostajati na kmetih?

— Dva meseca, ne več; babica pravi, da se na kmetih raztresem. Guvernantko pa imam tudi tukaj.

— Francozišče?

— Francozinjo.

Punin se počese za ušesom. — Kaj ne, mamzelj?

— Da, kličejo jo madmuazelj Friké. — Na hip se mi je zdelo sramotno, da imam jaz, dvanajstletni deček, ne odgojevalca ampak

odgojevalko, prav kakor deklice! — Ali jaz ne slušam, dostavim z veliko neskrbnostjo. — Kaj to meni!

Punin strese glavo. — O dvorjanci, priljubili so se vam inostranci! Kar je rusko, ne marate, — le za tuje barate, tujcem se uklanjate . . .“

L. 1830. pride Turgenev v Moskvo ter stopi v Weidenhammerjev in kmalu pozneje v Lazarevelj zavod, kamor so odlične rodovine dajale pripravljat svoje sinove za univerzo. Tukaj se je spoznal Turgenev z nemškim slovstvom ter si ga je jako priljubil. L. 1834. se vpiše na filozofsko fakulteto moskovskega vseučilišča. Ali ker mu še istega leta oče umrje, preseli se vsa obitelj v St. Peterburg, kjer je Turgenev nadaljeval svoje filološke nauke. Zgodaj že se je oglasila v njem ljubezen do poezije. Mati njegova je bila še kot devica seznanila se s pesnikom Žukovskim; v Moskvi pa je pesnik M. N. Zagoskin, pisatelj romana „Jurij Miloslavskij“, kateri je bil svoje dni pri mladini in narodu jako priljubljen, skoraj vsak dan zahajal v njih dom. V „Puninu in Baburinu“ pripoveduje Turgenev, s kakim svetim navdušenjem sta s Puninom brala Heraskovljo „Rusijado“. Iz iste povesti razvidamo tudi, kako je pozneje spoštoval Puškina. V svojih literarnih in osebnih spominih pa pravi: „Puškin je bil tedaj meni in mnogim somišljenikom mojim nekaj kakor polubog. Češčenje avtoritet se je v poznejši dobi, kakor znano začelo zaničevati, grajati, da, celo proklinati. Avtorito pripoznavati pomeni po modernem nazoru: vedno imeti samega sebe za neumnika. Ali naj bi pomislili naši mladi, strogi sodniki, poprej sporazumeti se o tem, kaj pomenja „avtoriteta“. Razlika je med avtoriteto in avtoriteto. Nobenemu iz nas, jaz govorim o svojih vseučiliških prijateljih, ni prišlo na misel uklanjati se pred človekom zató, ker je bogat ali mogočen, ali ker visoko stoji; ta čar ni imel pri nas nobene moči.“

Posebno mogočen je bil v tedanji dobi na Ruskem Byronski vpliv; udal se mu je bil Puškin in Lermontov, kako bi se ga bil mogel obriniti osemnajstletni Turgenev!

Početkom l. 1837., ko je bil student filološke fakultete v tretjem semestru, pošlje Turgenev svojega prvenca v pregled profesorju ruske literature, Petru Aleksandroviču Pletnevu. Bilo je to neka fantastična drama v peterostopnih jambih z naslovom „Stenio“. — Pletnev ni bil sicer učen profesor, ali za to je bil dober učitelj; ukus bil mu je čist in fin in umel je svojim učencem vzbujati zanimanje za svojo stroko.

Zavoljo mirnega značaja ga je ljubilo vse in prijatelj je bil prvim tedanjim pisateljem. — „V jednom naslednjih predavanj,“ pripoveduje Turgenev sam, razloži Peter Aleksandrovič, ne imenuje mojega imena,

z ljubeznivostjo njemu lastno ta modèrni, nelepi produkt, v katerem sem bil z otročjo nerazumnostjo in po polnem nesamostalno posnemal Byronovega Manfreda. Z univerze gredé me spozna na cesti, pokliče me k sebi ter mi očetovski pové, da je „nekaj“ v meni. Te besede so mi dale toliko poguma, da sem mu poslal nekoliko poezij. Izbral si je dve iz njih ter jih priobčil naslednjega leta v „Sovremenniku“, ki ga je tedaj urejal Puškin. Imena prvi pesni ne vem več, druga je bila napisana „Stari dôb“. Natisnjeni sta bili ti pesni brez podpisa pisateljevega.

Seznanimši se s profesorjem Pletnevom, dobi Turgenev povabilo, naj pride k njemu na literaren večer.

Pri njegovom prihodu je Puškin ravno odhajal. Na tem večeru se je seznanil Turgenev z različnimi pisatelji ruskimi, katerih večina pa je spadala gori opisanim lažiklasikom. Bil je tam Skobelev, pisatelj „Kremneva“ in poznejši komandant st. peterburški; Vajejkov, pisatelj „Znorele hiše“ in sodelavec „Séverne Pčele“, sploh sovražen in zaničevan intrigant; — Vladislavljev, kateri je izdajal svoje dni dobro znani almanah „Utrennaja zarja“; govorilo se je, da je naročba na ta almanah za nekatere kroge bila obligatorična. Bil je tam Polevojev, sovražnik Grebenka, ki je pisal humoristične povesti; — Hubert, prelagatelj Fausta; — Karlhof, prelagatelj in pesnik. Tam je našel Turgenev izvrstnega in nepozabljivega kneza Odoevskega in izvrstnega lirika Alekséja Koljcová, čegar pesni so zapete v narodnem duhu ter se odlikujejo s čistim ukusom, globokim in nežnim čutom in presrčnostjo; gledé oblike so celó po sodbi najstrožjih kritikov dovršene. Govorilo se je tistega večera o stvaréh, kakor smo jih že gori napomenili: o literaturi, cenzuri in drugih dnevnikih novostih.

Že se je bilo namreč tedaj pojavilo nekoliko boljših mesečnikov „Sovremennik“ in „Otečestvennyja zapiski“. Prvi list je bil osnoval Puškin; po smrti njegovi ga je vodil Pletnev. Liberalna mlada generacija se je zbirala okoli „Otečestvenih zapisek“, katere je izdajal Krajevski, poznejši redaktor „Golosa“, spreten žurnalističen trgovec, mož velikega talenta ali brez vsake sodbe v estetičnih stvaréh in — brez načel; za to pa je mož tudi obogatel! Glavna sodelavca „Otečestvenih zapisek“ sta bila Panejev in Ksarion Gregorjevič Bélińskij (1812—1848), kateri je že s svojimi prvimi razpravami, natisnjenimi v moskovskih mesečnikih „Molvi“ in „Teleskopu“ (1836—1839) obrnil na se pozornost čitajočega občinstva. Govorilo se je o njem, da je strašno bojaželjen in brezobziren, ter mu je jedino veselje le napadati. Celó med mladino se je našlo ljudij, ki so trdili, da je prestrog in ne

pozna nobene mere. Niso si ga mogli misliti drugače, kakor kakega cinika in najčudnejše pravljice so se širile o njem. Bêlinskij je bil izgnan z univerze; sovražniki so trdili, da zavoljo nemarnega življenja, uradna poročila pa pravijo, ker se je premalo učil! Vedel sicer Bêlinskij res ni mnogo, kakor zatrjuje Turgenjev, ali temu ni on kriv, krivo je uboštvo, ki ga je nadlegovalo od mladih let, slaba odgoja, nesrečne razmere, bolezni in razven tega neprestana borba za vsakdanji kruh; sicer pak je rusko literaturo n. pr. poznal izvrstno. Ali bil je, kar je za literarnega kritika največje vrednosti, centralna natura, kakor se izraža Turgenjev; z vsem svojim bitjem je bil blizek narodu, kateri je tako rekoč bil v njem utelešen. Estetični čut mu je bil skoraj nezmojljiv; on se ni dal upogibati zunanjim vplivom in vetrom. „Med vrstami brati“ ni razumel noben tako, kot on. Kakor se je prikazala nova razprava, nov roman, nova pesen, povest, — noben ni niti prej, niti bolje nego Bêlinskij podal o njej pravilno oceno, izpregovoril resnično, prepričujočo besedo. Lermontov, Gogolj, Gončarov, Nekrasov — ali ni on prvi pokazal na nje in objasnil njih pomen? In koliko drugih! Druga njegova znamenita lastnost kot kritika bil je njegov razum za to, kar je najprej treba storiti. V tem ga ni dosegel nobeden iz poznejših kritikov, niti Dobroljubov, niti Pisarjev.*)

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

III.

Nove hipoteze o glagolici in cirilici.

(Konec.)

4. Vpraša se, kdo je izumel glagolico, kdo cirilico in kedaj? Po vsem, kar se je reklo do sedaj, vidi se, da to vprašanje prav za prav ni umestno. Kdo je albansko pismo pomagal na posodo vzeti in prestrojiti za slovanski jezik, to ostane pač večna uganka, da se je pa to zgodilo od početka 8. stoletja do l. 886. zdi se pisatelju gotovo. Tudi gledé prvega ustrojitelja cirilice ne ve pisatelj nič določnega; po mnenji njegovem treba si je mi-

*) O preslavnem ruskem kritiku Bêlinskem bode „Ljubljanski Zvon“ v drugi polovici tekočega leta prinesel korenito studijo, katero nam je spisal g. prof. dr. Fr. J. Celestin. Ured.

„Ljubljanski Zvon“ priporoča svojim č. gg. naročnikom naslednje tri izvrstno uredovane slovenske časopise:

1. **Učiteljski Tovariš.** List za šolo in dom. Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca in stoji vse leto 3 gld., pol leta 1 gld. 50 kr, Odgovorni urednik Andrej Praprotnik. Tiskar in založnik J. R. Milic v Ljubljani.

2. **Vrtec.** Časopis s podobami za slovensko mladino. Izhaja 1. dne vsacega meseca in stoji za vse leto 2 gld. 60 kr.; za pol leta 1 gld. 30 kr. Izdajatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič v Ljubljani, Mestni trg 53. Tiskata Klein in Kovač.

3. **Popotnik.** List za šolo in dom. Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. Izdajatelj in urednik M. Nerat. Tiskar in založnik Ivan Leon v Mariboru.

Na izborni pisani „Vrtec“ bi morala biti naročena vsaka slovenska obitelj. A tudi „Učiteljski Tovariš“ in „Popotnik“ prinašata poleg strokovnejših razprav toliko zanimivega in poučnega berila, da bode vsak razumnik oba lista s pridom čital.

V a b i l o n a n a r o č b o .

Z novim letom nastopi

„ŠKRAT“

zabavno zbadljiv in šaljiv list,

izhajajoč 2krat na mesec, svoj II. tečaj. Razen kratkih povestij in raznovrstnega zabavnega in satiričnega gradiva prinašal bode tudi, kakor preteklo leto, lične podobe. Tudi „ŠKRAT“ je nezavisen list, kajti zavisen je jedino od dobrega humorja in od naklonjenosti svojih naročnikov, do katerih se obrača s prošnjo, da ga tudi v prihodnjem letu s sodelovanjem in naročbo podpirajo, da bode vsestranski ustrezen prevzeti nalogi.

Cena za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr., za četrt leta 80 kr. Posamezne številke po 15 kr.

Uredništvo in upravnništvo „ŠKRATA“

v Ljubljani, „Narodna Tiskarna“.

Ivan Lapajne v Krškem

priporoča: „Praktično Metodiko“ (80 kr.), „Prvi poduk“ (60 kr.), „Prirodopis“ (56 kr.), „Fiziko in kemijo“ (60 kr.), „Zemljepis“ (26 kr.), „Geometrijo“ (24 kr.), „Malo fiziko“ (23 kr.), pisanke (100 komadov 70 kr., 80 kr., 90 kr., 1 gld. 15 kr., 1 gld. 50 kr., [s sušilnim papirjem], 2 gld. 50 kr. [za naloge]) in risanke (2 gld. 20 kr. 10 komadov male oblike; 3 gld. 100 komadov velike oblike), „Domovinoslovje“ (20 kr.), „Pripovedi iz zgodovine Štajerske“ (4 kr. — 32 str.), ter naposled „Zgodovino štajerskih Slovencev“ (1 gld.), ki izide do konca l. 1884.

„LJUBLJANSKI ZVON“

izhaja vsakega meseca 1. dan v zvezkih, po 4 pole velike osmerke obsežnih, ter stoji v Ljubljani na dom pošiljan ali po pošti prejemano:

Za celo leto	4 gld. 60 kr.
Za pol leta	2 „ 30 „
Za četrť leta	1 „ 15 „

Po vseh deželah zunaj Avstrije velja „Ljubljanski Zvon“ 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se dobivajo po 40 kr.

Pri podpisnem upravnistvu se dobivajo tudi te knjige:

1. „Ljubljanski Zvon“, II. tečaj (1882) nevezan po . . . 4 gld. — kr.
v Bonačeve platnice vezan po . . . . . 5 „ — „
2. „Ljubljanski Zvon“, III. tečaj (1883) nevezan po . . . 4 „ — „
v Bonačeve platnice vezan po . . . . . 5 „ — „
3. Rokovnjači. Historičen roman. Spisala Jos. Jurčič
in Janko Kersnik po . . . . . 50 kr.
4. Valentin Stanič. Spisal Paulus po . . . . . 25 kr.

Upravnistvo „Ljubljanskega Zvona“,
Ljubljana, Nove ulice, 5.

